

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

KATEDRA OBČANSKÉHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Historický vývoj uzavírání pojistných smluv do současnosti

Marek Hříbal

Plzeň 2023

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Marek HŘÍBAL**
Osobní číslo: **R17M0099P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Historický vývoj uzavírání pojistných smluv do současnosti**
Zadávající katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

1. Historický vývoj uzavírání pojistných smluv
2. Úvod (předmluva)
3. Dochování historických smluv – nastínění
4. Vývoj pojistných smluv do roku 1918 (Habsburská monarchie – Josef II, M.T., ABGB –definice pojistné smlouvy, druhy pojistných smluv)
5. Vývoj pojistných smluv od roku 1918 do 1945 (145/1934 zákon o pojistné smlouvě –jednotná právní úprava)
6. Vývoj pojistných smluv od roku 1945 do 1990 (189/1950 o pojistné smlouvě, 190/1950, 85/1952)
7. Vývoj pojistných smluv od roku 1990 (Jednotlivé zákony, 168/1999, 37/2004, 277/2009 NOZ)
8. Současná právní úprava (druhy pojistných smluv, práva a povinnosti subjektů pojistné smlouvy, zákonné x dobrovolné pojištění, pojišťovny které mohou uzavírat pojistné smlouvy)
9. Vymezení pojmů v pojistné smlouvě, uzavírání pojistné smlouvy(nabídka, přijetí, vznik, změna, přerušeni), zánik pojištění
10. Uzavírání pojistných smluv v rámci EU –jediná licence, principy, směrnice, nařízení
11. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:
viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Milan Hradec, Dr.**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **18. května 2022**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2023**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 18. května 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Historický vývoj uzavírání pojistných smluv do současnosti** vypracoval samostatně. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Plzni dne 27. března 2023

Marek Hříbal

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé diplomové práce Mgr. Milanu Hradcovi, Dr., za odborné vedení, cenné rady a trpělivost při zpracování této práce.

Obsah

Úvod.....	9
1 Historický vývoj uzavírání pojistných smluv ve světě.....	10
1.1 Dochování historických pojistných smluv.....	10
1.2 Vznik prvních pojišťoven na území Evropy.....	12
2 Uzavírání pojistných smluv v Českých zemích do roku 1918.....	14
2.1 Počátky pojišťovnictví v Českých zemích.....	14
2.2 Úprava pojistné smlouvy v ABGB.....	15
2.2.1 Historický vývoj vzniku ABGB.....	15
2.2.2. Codex Theresianus.....	16
2.2.3 ABGB.....	17
2.3 Nedostatečná úprava pojistné smlouvy v 19. století.....	21
3 Uzavírání pojistných smluv v Československu od roku 1918 do roku 1945.....	23
3.1 Zákon o pojišťovací smlouvě z roku 1917.....	23
3.1.1 Příprava a vydání zákona o pojišťovací smlouvě z roku 1917.....	23
3.1.2 Uzavírání pojistných smluv podle zákona o pojišťovací smlouvě z roku 1917.....	25
3.1.3 Druhy pojištění upravené zákonem o pojišťovací smlouvě z roku 1917..	28
3.2 Zákon č. 145/1934 Sb., o pojistné smlouvě.....	30
3.2.1 Význam přijetí zákona č. 145/1934 Sb., o pojistné smlouvě.....	30
3.2.2 Vymezení zákona č. 145/1934 Sb., o pojistné smlouvě.....	32
4 Vývoj uzavírání pojistných smluv v Československu od roku 1945 do roku 1990.....	34
4.1 Vytvoření jedné pojišťovny.....	34
4.2 Zákon č. 189/1950, o pojistné smlouvě.....	36

4.2.1	Nastínění kodifikace pojistného práva během právnické dvouletky	36
4.2.2	Uzavírání pojistných smluv podle zákona o pojistné smlouvě z roku 1950	38
4.3	Navazující právní úprava pojištění	41
5	Uzavírání pojistných smluv po roce 1990	44
5.1	Rozvoj právní úpravy po sametové revoluci	44
5.1.1	Zákon o pojišťovnictví z roku 1991	44
5.1.2	Novela občanského zákoníku z roku 1964	46
5.2	Pojistné zákony z roku 2004	47
5.2.1	Zákon o pojistné smlouvě z roku 2004	48
5.2.2	Zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí	49
6	Uzavírání pojistných smluv podle současné právní úpravy	55
6.1	Vymezení pojmů v pojistné smlouvě	55
6.2	Druhy pojistných smluv	56
6.3	Pojistitelé	60
6.4	Osoby oprávněné ke zprostředkování pojištění	63
6.4.1	Odborná způsobilost osob uzavírajících pojistné smlouvy	67
	Závěr	71
	Resumé	72
	Bibliografie	74
	Seznam tabulek a obrázků	79

Seznam použitých zkratek

ABGB	Zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., všeobecný zákoník občanský
Code civil	Francouzský občanský zákoník (Code civil des Français), schválený dne 21. března 1804
ČNB	Česká národní banka
NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Úvod

Tato diplomová práce pojednává o problematice uzavírání pojistných smluv z historického hlediska. Pojistná smlouva je kontrakt, který se v běžném životě dotýká prakticky každého z nás, ať už se jedná o smluvní pojištění dobrovolné, jež je nejstarší a nejobvyklejší formou pojištění, nebo povinné smluvní pojištění, které ukládají právní normy. Účelem práce je zmapovat vývoj právní úpravy pojistných smluv a jejich uzavírání v historickém kontextu na území současné České republiky až k uzavírání pojistných smluv podle současné právní úpravy.

Autor člení práci do několika částí, přičemž první část seznamuje čtenáře s těmi nejstaršími historicky dochovanými záznamy o uzavírání pojistných smluv. Někoho zde může překvapit, že ty nejstarší doklady o pojištění pocházejí již z doby starověkého Egypta a Babylonie za vlády krále Chammurapiho, zatímco nejstarší historicky doložená pojistná smlouva je z oblasti námořního pojištění.

Druhá až pátá část provází historickým vývojem právní úpravy uzavírání pojistných smluv na našem území od doby habsburské monarchie až ke vzniku samostatné České republiky. Samostatný vývoj se v průběhu staletí opíral především o potřeby občanů, průmyslu a sociálního vývoje společnosti. Je zde zohledněna především právní úprava pojistné smlouvy v ABGB, dále meziválečný zákon o pojistné smlouvě a následně i zákon o pojistné smlouvě vzniklý během právníkové dvouletky. Pátá část již provází vývojem na území samostatné České republiky, především zákony upravujícími pojištění, které byly vydány během roku 2004.

Poslední část diplomové práce se detailněji zabývá současnou právní úpravou uzavírání pojistných smluv, kategorizací pojistných smluv nebo osobami, které mohou pojistné smlouvy uzavírat a zprostředkovávat jejich uzavření.

Snahou autora bylo poskytnout ucelený obraz uzavírání pojistných smluv z pohledu historie, především vývoje procesu uzavírání pojistných smluv, forem a pojmů používaných v pojistné smlouvě, pojišťovacích zprostředkovatelů a pojišťoven k čemuž použil především metody kompilace, analýzy a komparace, které jsou vzhledem ke zvolenému tématu nejvhodnější.

1 Historický vývoj uzavírání pojistných smluv ve světě

1.1 Dochování historických pojistných smluv

Základní principy pojištění se začaly formovat již ve starověku před 4500 lety v oblasti severovýchodní Afriky. Pojištění bylo postaveno na vzájemných vazbách „pojištěnců“, kteří mezi sebou uzavírali vzájemné dohody k vytváření rezerv na krytí neočekávaných výdajů. „*Počátky pojištění jsou založeny na vzájemnosti a spadají již do starověku. Doklady jsou dochovány ze starověkého Egypta (2500 před n. l.) a podle nich kameníci uzavírali vzájemné dohody o společném krytí výdajů na pohřby z vybíraných příspěvků. V Babylónii (2000 před n. l.) uzavírali majitelé karavan dohody o vzájemném krytí ztrát. V Řecku (400 př. n. l.) existoval druh sociálního pojištění pro případ zranění ve válce.*“¹ Je možné konstatovat, že zmíněná pojištění nejsou ještě svým obsahem zcela srovnatelná s tím současným. Účastníci pojistného vztahu zde měli rovnocenné postavení a z dohody jim vyplývala shodná práva i povinnosti. Naopak vybírání příspěvků účastníky pojištění mohlo být jakýmsi ekvivalentem dnešního vzniku pojistných fondů, které pojišťovny utváří z přijatých plateb za pojistné.

Dochované důkazy o pojištění, ať už životním, nebo pojištění majetku, existují až z období starého Říma. Zde působily nejrůznější spolky, pro které byla typická tvorba vlastních stanov. Pojišťovaly například vypravení důstojného pohřbu nebo poskytnutí věna nevěstě, jež je jakousi obdobou dnešního svatebního pojištění. Stanovy těchto spolků určovaly například výši příspěvku do fondu, způsob poskytování pojistného plnění a výši pojistné náhrady nebo tresty za porušení stanov.²

¹ ŠKOPOVÁ, Věra. *Pojistné právo*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1997, s. 13. ISBN 80-7079-488-7.

² KARFÍKOVÁ, Marie a Vladimír PŘÍKRYL. *Pojišťovací právo*. Praha: Leges, 2010, s. 18. ISBN 978-80-87212-45-5.

Úprava námořní zápůjčky (faenus nauticum) obsahovala obdobná ustanovení, která platí i pro dnešní pojištění. Existence právního předpisu, který upravoval námořní právo, je prokázána ve 4. století před n. l. na ostrově Rhodos. Jednalo se o půjčku peněz, za které bylo pořízeno zboží, aby bylo odesláno přes moře na riziko věřitele. V případě, že zboží nedorazilo do místa určení, kupříkladu z důvodu nutného svržení nákladu do moře, dlužník neměl povinnost zápůjčku vrátit.³

Na území Evropy začalo docházet k rozmachu pojištění společně s rozvojem obchodu a řemesel. Vznikaly zde gildy, které na základě svých stanov vytvářely společné pojistné fondy, z nichž následně mohlo být vypláceno pojistné plnění.⁴ Nicméně se zatím nejednalo o samostatné finanční instituce ve smyslu současných pojišťoven, které provozují pouze pojišťovací, nebo zajišťovací činnost. Cechy a gildy sestávaly ze shromáždění řemeslníků či obchodníků, a to za účelem vzájemné ekonomické a profesní pomoci. V rámci této podpory pak samotní členové přispívali do společného fondu, ze kterého bylo v případě nemoci, zranění nebo smrti jejich člena vypláceno pojistné plnění.

Námořní pojištění se začalo vyvíjet od konce 10. století společně s obživnutím námořní dopravy a obchodu. Potřeba námořního pojištění byla spjata s riskantností námořní dopravy, která v té době byla zapříčiněna především nedostatky v navigačních schopnostech a prostředcích posádky. Ve 14. století se vytvářela vzájemná společenství plavců s povinným přístupem. V tomto období rovněž vznikla první pojistná smlouva, která byla zachována až do současnosti. Podepsána byla v italské Pise dne 13. dubna 1379. Nejstarší dochovaná pojistná smlouva z oblasti životního pojištění pochází z roku 1308. Byla uzavřena mezi opatem kláštera sv. Denise v Paříži a arcibiskupem kolínským. Jednalo se v podstatě o předchůdce důchodového pojištění. Klášteru bylo jednorázově vyplaceno 2400 livrů s tím, že ten bude vyplácet doživotní důchod 400 livrů ročně. V případě, že arcibiskup zemřel během prvních dvou let, pozůstalým mělo být vyplaceno 1000 livrů bez částek, které již byly jako důchod vyplaceny.

³ MARVAN, Miroslav. *Dějiny pojišťovnictví v Československu, 1. díl Dějiny pojišťovnictví v Československu do roku 1918*. Praha: Novinář, 1989, s. 22.

⁴ KARFÍKOVÁ, Marie, Vladimír PŘÍKRYL a Roman VYBÍRAL. *Pojišťovací právo. 2., přepra. vyd.* Praha: Leges, 2018, s. 20. ISBN 978-80-7502-271-4.

Další významnou smlouvou z oblasti pojištění je smlouva o důchodu z roku 1472, která je dosud uchována v městském archivu Leyden v Holandsku. Ta již obsahovala podrobnější úpravu podmínek důchodového pojištění, platební lhůty a podmínky při promeškání placení.⁵

Vývoj námořního pojištění se postupem času přesunul do Anglie a Francie. V 17. století byla v Londýně otevřena kavárna Lloyd, která se postupem času stala centrem námořního pojištění v Evropě. Její majitel Edward Lloyd využil příležitosti, kdy se v jeho kavárně scházeli námořníci a obchodníci. Principem uzavírání pojištění v kavárně bylo, že makléř (broker), jenž měl podobné postavení jako dnešní pojišťovací zprostředkovatel, dostal výzvu, aby od hostů zjistil, za jakou částku jsou ochotni ručit. Po zpracování součtu těchto částek pak vypočetl pojistné, které zákazník jednorázově zaplatí jednotlivým upisovatelům.⁶

1.2 Vznik prvních pojišťoven na území Evropy

První neživotní pojišťovny na komerčním základu začaly vznikat v těch nejvyspělejších zemích Evropy na přelomu 17. a 18. století. V zemích jako byla Anglie, Nizozemí či Francie docházelo k rozvoji kapitalistického podnikání mnohem dříve, než tomu bylo v habsburské monarchii. Pojišťovny této doby již připomínaly svým způsobem provozování pojišťovací činnosti ty současné. Již se dalo mluvit o samostatných finančních institucích, které se však úzce specializovaly pouze na pojištění jednotlivých typů pojistných rizik. V Londýně vznikla první komerční pojišťovna na světě v roce 1680, názvem „The Fire Office“ odkazovala na svůj předmět činnosti, jímž bylo pojištění proti požárům. První pojišťovnou, která začala pojišťovat i na území cizích států, byla pojišťovna Phoenix v roce 1786. Ta za hranicemi Anglie poskytovala své služby i na území Německa, Francie, Španělska nebo Portugalska. V této době docházelo k zakládání pojišťoven především v souvislosti s rozvojem kapitalismu, obchodu a infrastruktury.

⁵ MARVAN, Miroslav. *Dějiny pojišťovnictví v Československu, 1. díl Dějiny pojišťovnictví v Československu do roku 1918*. Praha: Novinář, 1989, s. 22–23.

⁶ MARVAN, Miroslav. *Dějiny pojišťovnictví v Československu, 1. díl Dějiny pojišťovnictví v Československu do roku 1918*. Praha: Novinář, 1989, s. 23.

V 19. století se poprvé začalo objevovat úrazové pojištění nebo pojištění majetku. Odpovědnostní pojištění vznikalo v důsledku provozování koněspřežní dopravy, rozvoje pozemní dopravy a se stavbou prvních železnic. Se stavbou vodovodů zase přibyla potřeba tzv. vodovodního pojištění.⁷

Základem pro uzavírání životního pojištění této doby byl vědecký výzkum pravděpodobnosti lidského života, tzv. pravděpodobnost dožití.⁸ V 16. století byl formulován „zákon velkých čísel“⁹ a analýzou matričních úmrtních knih došlo ke zpracování první úmrtnostní tabulky¹⁰, která zobrazovala vymírání určité populace a pravděpodobnost přežití pro každý věk. První komerční životní pojišťovnou, která byla vybudována na vědeckém základě, byla londýnská Společnost pro pojišťování vdov a sirotků, založená v roce 1699. S rozvojem životního pojištění začaly vystupovat na povrch i první problémy tohoto odvětví, které souvisely především s odlišností od „normálního pojištění“. Jednalo se o případy, kdy pojištěný spáchal sebevraždu nebo zemřel při souboji. Na základě uvedených pojistných událostí zprvu docházelo k tomu, že pojišťovny nebyly povinny dodržet své povinnosti vyplývající z příslušné pojistné smlouvy a pojistníkovi tak nárok na vyplacení pojistného plnění nevznikl.¹¹

„Později většina životních pojišťoven zavedla ustanovení, že i v těchto případech po určité době trvání (např. v případě sebevraždy pět let, v případě úmrtí v souboji dva roky) byla pojistná částka proplacena.“¹²

Jednalo se o první stanovení podmínek v životním pojištění, za kterých pojistiteli nevznikla povinnost poskytnout pojistné plnění. Shodnou právní úpravu výluky z pojištění nalezneme i v současné právní úpravě, kdy pojistitel v případě sebevraždy pojištěného neposkytne pojistné plnění, pokud pojištění netrvalo nepřetržitě alespoň dva roky.¹³

⁷ MARVAN, Miroslav. *Dějiny pojišťovnictví v Československu, 1. díl Dějiny pojišťovnictví v Československu do roku 1918*. Praha: Novinář, 1989, s. 24.

⁸ KARFIKOVÁ, Marie a Vladimír PŘIKRYL. *Pojišťovací právo*. Praha: Leges, 2010, s. 19. ISBN 978-80-87212-45-5.

⁹ Zákon velkých čísel formuloval Jacob Bernoulli (1655–1705) ve svém díle *Ars coniectandi* (Umění předpokládat). Dílo bylo vydáno po jeho smrti roku 1713.

¹⁰ První zpracování úmrtnostní tabulky obsahuje kniha anglického statistika Johna Graunta – *Natural and Political Observations Made upon the Bills of Mortality*, vydána v roce 1662.

¹¹ MARVAN, Miroslav. *Dějiny pojišťovnictví v Československu, 1. díl Dějiny pojišťovnictví v Československu do roku 1918*. Praha: Novinář, 1989, s. 25–27.

¹² MARVAN, Miroslav. *Dějiny pojišťovnictví v Československu, 1. díl Dějiny pojišťovnictví v Československu do roku 1918*. Praha: Novinář, 1989, s. 22–23.

¹³ § 2837 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

2 Uzavírání pojistných smluv v Českých zemích do roku 1918

2.1 Počátky pojišťovnictví v Českých zemích

Iniciativou pro rozvoj pojišťovnictví v oblasti středoevropského prostoru byly různé přírodní katastrofy, jež sužovaly obyvatelstvo nejen na vesnicích, ale i ve městech. Odhlédneme-li od morových epidemií, kterým padaly za oběť desetitisíce lidí a proti nimž nebylo prakticky žádné ochrany, nejvíce potíží působily lidem požáry. Kromě toho bylo zvláště obyvatelstvo venkova sužováno krupobitím a samotní rolníci například náhlým úhynem hospodářských zvířat. Obyvatelé venkova nemohli těmto nahodilým událostem nijak čelit. V komparaci se současností, kdy jsou zemědělci zcela běžně chráněni prostřednictvím uzavřeného pojištění proti živelným škodám, pojištěním hospodářských zvířat nebo zemědělských plodin, a to navíc proti téměř všem možným rizikům, tehdejší hospodáři byli odkázáni jednak na sousedskou pomoc nebo jen sami na sebe. Měšťané spoléhali na pomoc cechů a gild, které jim poskytovaly pouze tu nejnutnější pomoc. Tento stav vyústil v první snahy o zavedení povinného požárního pojištění na našem území.

Počátky pojišťovnictví v Českých zemích jsou doloženy od konce 17. století. V habsburské monarchii se začaly rozvíjet manufaktury, které znamenaly velký posun v průmyslové výrobě. Pojišťovnictví a pojištění se v Českých zemích rozvíjelo pod vlivem hlavních proudů pojišťovací činnosti ve světě. Roku 1699, v době, kdy obyvatelstvo sužovaly rozsáhlé požáry, podal český šlechtic Jan Kryštof Bořek ve své době revoluční návrh na zavedení povinného pojištění budov, které mělo zajistit obyvatele v Čechách proti rizikům požáru. Domy byly v té době budovány z vysoce hořlavého materiálu a měly zpravidla dřevěné, doškové či slaměné střechy, tudíž riziko požáru bylo značně vysoké. V každém městě měl být založen protipožární fond tvořený příspěvky občanů. Ovšem jeho návrh vrchnost nikdy nepřijala.¹⁴ Problém s požáry tak nadále řešily svou vlastní cestou cechy a gildy na základě vzájemné pomoci, popř. vrchnost, která vystavovala žebrací nebo požární listy.¹⁵

¹⁴ KARFÍKOVÁ, Marie, Vladimír PŘÍKRYL a Roman VYBÍRAL. *Pojišťovací právo*. 2., přepra. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 22. ISBN 978-80-7502-271-4.

¹⁵ ŠKOPOVÁ, Věra. *Pojistné právo*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1997, s. 14. ISBN 80-7079-488-7.

V důsledků četných požárů se snižovala schopnost poddaných odvádět daně a vykonávat robotní práci. Císařovna Marie Terezie byla v důsledku nepříznivé mezinárodní situace nucena vést dlouhé a nákladné války. Za své vlády se nejdříve snažila pomáhat dobročinnými akcemi a založením Fondu na úhradu škod vzniklých požáry, povodněmi a nepřízní počasí. Marie Terezie byla již obeznámena s užitečností novodobého požárního pojištění a funkcí veřejných požárních pojišťoven, které působily v sousedních oblastech. Krátce po svém nástupu na trůn v roce 1740 proto vydala patent, kterým se zemským úřadům doporučovalo, aby byly zakládány veřejné požární pojišťovny pro Čechy a Moravu. Narazila však na odpor stavů a jejich argumentaci tím, že se hospodářská situace země nevyvíjí dobře a další poplatky ve formě pojistného jsou pro poddané zcela nemyslitelné. I přestože již v během její vlády byly vypracovány první návrhy na vybudování požární pojišťovny, k jejich realizaci došlo až v roce 1776. V tomto roce byla založena první pojišťovna proti škodám z ohně na polních zásobách, nářadí, nábytku a dobytku v Brandýse nad Labem.¹⁶

2.2 Úprava pojistné smlouvy v ABGB

2.2.1 Historický vývoj vzniku ABGB

„Právní úprava pojišťovací smlouvy našla poprvé své oficiální vyjádření v rakouském občanském zákoníku z roku 1811. Byla pojata jako tzv. smlouva odvázná, a tedy zařazena mezi smlouvy, které „slibují a přijímají naděje ještě nejistého prospěchu“ (§ 1267 ABGB)“¹⁷.

K pochopení podstaty a povahy právní úpravy pojistné smlouvy v ABGB je nejprve nutné alespoň nastínit průběh kodifikace soukromého práva v Českých zemích, jež je odrazem právního myšlení doby, kdy vznikal všeobecný zákoník občanský.

Kořeny vzniku rakouského ABGB však musíme hledat již v první polovině 18. století.¹⁸ První kroky ke kodifikace rakouského občanského práva sahají až do roku 1709. Dvorským dekretem ze dne 7. října 1709 byly zřízeny dvě komise, jejichž cílem bylo vytvoření jednotného práva v Čechách a na Moravě a odstranění nejednoty mezi

¹⁶ MARVAN, Miroslav. *Dějiny pojišťovnictví v Československu, 1. díl Dějiny pojišťovnictví v Československu do roku 1918*. Praha: Novinář, 1989, s. 37–38.

¹⁷ SCHELLE, Karel. *Vývoj právní úpravy pojišťovnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 10. ISBN 80-210-1014-2.

¹⁸ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4.

právem zemským a městským. Komise měly podle plánu nazvaného „nová soustava“ vytvořit nový kodex soukromého práva. Ten měl být uspořádán do devíti oddílů, přičemž sedmý se měl věnovat právu závazkovému.¹⁹

Práce těchto komisí, z nichž jedna sídlila v Praze a druhá v Brně, neprobíhaly takovým tempem, jako bylo podle plánu císaře Josefa I. původně zamýšleno. Komise své návrhy na sjednocení práva soukromého předložily ve Vídni roku 1750. Návrhy však byly neúplné a jednalo se vlastně o pouhé osnovy, které nebyly panovníkem schváleny, a tudíž k žádnému pozitivnímu výsledku nevedly.²⁰

Poté byla tato zákonodárná komise nesčetněkrát reorganizována. Podle přepracovaného plánu měla být z kodexu zcela vypuštěna úprava práva veřejného. Výsledkem jejich práce byla osnova kodexu z roku 1766, která dostala název Codex Theresianus. Zákoník byl však po praktické stránce nepoužitelný, spíše než kodex připomínal pojednání. Jakmile byl podroben důrazné kritice, byl předán k přepracování.²¹

2.2.2 Codex Theresianus

Codex Theresianus zůstal po celou dobu své existence ve stadiu neschváleného návrhu. Zde je potřeba zdůraznit, že z pohledu námi sledované problematiky již obsahoval první úpravu pojistné smlouvy na našem území. Codex Theresianus tvořily celkově tři knihy. Institut pojistné smlouvy byl upraven v třetí knize (právo obligační), XVI. kapitoly, v ustanoveních § 1–4, bodech 1–32.²² V kodexu byla definován jako „smlouva o převzetí rizika za zboží přepravované po moři nebo po souši“. Z uvedené citace vyplývá, že upravoval pouze pojištění zboží během přepravy.

Oferentem pojištění mohl být podle Codexu Theresianus každý, kdo byl způsobilý k právním jednáním. Ačkoli pojistná smlouva mohla být uzavřena jak písemnou, tak i ústní formou, právní pomoc byla poskytnuta pouze tomu, kdo byl schopen předložit písemný dokument podepsaný pojistitelem, který obsahoval

¹⁹ SCHELLE, Karel a Milan HRADEC. *Historie právní úpravy pojišťovnictví*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 13. ISBN 80-86861-52-x.

²⁰ BAXA, Bohumil. *Dějiny práva na území republiky československé: pro potřeby universitních posluchačů*. Brno: Právník, 1935, s. 28.

²¹ SOJKA, Drahoslav. Zpráva kodifikační komise. *Is.muni.cz* [online]. © 2023 [cit. 2022-11-17]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/elportal/estud/praf/ps09/codex/web/pages/zprava-k-odifikacni-komise.html>

²² SCHELLE, Karel. *Vývoj právní úpravy pojišťovnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 11. ISBN 80-210-1014-2.

podmínky smlouvy. Takový dokument měl obsahovat kromě názvu lodi nebo vagónu, jimiž bylo zboží přepravováno, i místo, kde bude zboží na loď nebo vagón naloženo a poté vyloženo. V pojistné smlouvě mělo být uvedeno také množství, druh a hodnota pojištěného zboží. Nebylo-li předem provedeno ocenění zboží, bylo na pojištěném, aby prokázal jeho skutečnou hodnotu podle aktuální ceny v místě nakládky.²³

Převzetí rizika ze strany pojistitele mělo být doprovázeno uvedením typů pojistných rizik, za které se pojistitel zavazuje pojistné plnění poskytnout. V případě, že pojistitel neuvedl konkrétní rizika ani nevyměřil částku, na kterou pojištění uzavřel, odpovídal za všechny typy dopravních nehod, které mohly nastat, a vyplácel pak plnou hodnotu ztraceného zboží. Samotná úhrada pojistného byla ponechána na dohodě smluvních stran. Pojistné mohlo být uhrazeno při uzavření smlouvy nebo v předem stanoveném čase. Konečně aby tato listina mohla být považována za platnou, musela být opatřena podpisy pojistitele a pojistníka.²⁴

Codex Theresianus upravoval pouze dva způsoby zániku pojištění. Mohlo k němu dojít buď na základě vzájemné dohody obou stran, nebo v důsledku uplynutí doby, na kterou bylo pojištění sjednáno.

Přestože uvedená právní úprava pojistné smlouvy vznikala v šedesátých letech 18. století, byla velmi detailně a komplexně zpracována. Kromě již uvedených ustanovení obsahovala také způsoby uplatnění nároku na plnění z pojistné smlouvy nebo případy, kdy nebylo zboží po uzavření smlouvy odesláno. Proto se také Codex Theresianus později stal hlavním inspiračním zdrojem právní úpravy v ABGB.

2.2.3 ABGB

Rakouský všeobecný zákoník občanský (ABGB) byl vyhlášen císařským patentem Františka I. č. 946 Sb. z. s. s.²⁵ dne 1. června 1811 a nabyl účinnosti dne 1. ledna 1812. Stal se kodexem občanského práva pro všechny země rakouského císařství, vyjímaje zemí Koruny uherské. Celý název všeobecného zákoníku občanského zněl *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie*.

²³ HARRASOWSKY, Philipp Harras von, ed. *Der Codex Theresianus und seine Umarbeitungen. III.* Wien: Druck und Verlag von Carl Gerold's Sohn, 1884, s. 274–275.

²⁴ HARRASOWSKY, Philipp Harras von, ed. *Der Codex Theresianus und seine Umarbeitungen. III.* Wien: Druck und Verlag von Carl Gerold's Sohn, 1884, s. 276.

²⁵ Zkratka Sb. z. s. vychází z německého Justizgesetzsammlung (JGS) a znamená Sbírkou zákonů soudních.

Vycházel z tradic římského práva, ale především zohledňoval právo přirozené stejně jako francouzský Code civil^{26,27}. Byl také ovlivněn dřívějším právem feudálním. Vlivem buržoazie 18. století bylo právo obligační v ABGB založeno na smluvní volnosti. Odrazem toho bylo i rozšíření pojistných smluv v soukromém právu. Jako první obsahoval komplexní právní úpravu odvážných smluv. Ustanovení o pojistné smlouvě byla obsažena v druhém dílu, v hlavě dvacáté deváté. Hlava byla definována „*O smlouvách odvážných.*“ Pojistná smlouva byla podle ABGB řazena mezi smlouvy odvážné (aleatorní). Podřazení pod tento typ smluv bylo od začátku účinnosti ABGB doprovázeno rozsáhlou vlnou kritiky. Jediné, co tyto typy obligací spojovalo, bylo ustanovení, podle kterého: „*Při odvážných smlouvách nemá místa právní prostředek pro zkrácení hodnoty.*“²⁸ Ekvivalentem v současné právní úpravě jsou ustanovení o změně okolností²⁹ a neúměrném zkrácení³⁰ v NOZ.

Aleatorní smlouva je taková smlouva, kde práva a povinnosti stran určuje nejistá událost. Mezi tento smluvní typ se řadily i sázka, hra a los. Dalším velmi častým typem aleatorní smlouvy je právě smlouva pojistná. Tento termín byl vytvořen v pozdějším středověkém římském právu (lat. výraz *alea* znamená kostky). Vztahoval se na všechny smlouvy, jejichž plnění bylo závislé na náhodě, včetně hazardních her, pojištění, spekulativních investic a životních rent.

V ABGB je odvážná smlouva v § 1267 definována následovně: „*Smlouva, kterou se slibuje a přijímá naděje ještě nejisté výhody, jest smlouva odvážná. Náleží k smlouvám úplatným nebo bezplatným podle toho, bylo-li naproti tomu něco slíbeno, či nikoliv.*“³¹

Pro všechny smlouvy uvedené v hlavě dvacáté deváté bylo společné, že plnění jedné strany bylo závislé na budoucí události, o které není známo, zda vůbec nastane. Při uzavírání pojistné smlouvy je nejistota vyjádřena ve formě pojistného rizika, jež je také vyjádřením míry pravděpodobnosti vzniku pojistné události.

²⁶ Francouzský občanský zákoník (Code civil des Français), schválený dne 21. března 1804.

²⁷ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. ISBN 9788074181467.

²⁸ § 1268 zákona č. 946/1811 Sb. zák. soud., všeobecný zákoník občanský.

²⁹ § 1764–1766 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰ § 1793–1795 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

³¹ § 1267 zákona č. 946/1811 Sb. zák. soud., všeobecný zákoník občanský.

Odvážné smlouvy mohly být uzavírány jako jednostranné, dvoustranné i vícestranné. Pojistné smlouvy byly typicky řazeny mezi smlouvy vzájemně zavazující. Vlastností odvážných smluv bylo, že plnění jedné strany bylo nepodmíněné, zatímco plnění druhé bylo podmíněné. V případě smlouvy, kde byla obě plnění podmíněná, musela být obě plnění závislá na budoucí nejisté události, nebo musela být ke vzájemnému plnění v poměru kontraproduktivním, aby povinnost plnit měla pouze jedna strana.³²

Ustanovení § 1269 ABGB vyjmenovává druhy odvážných smluv tak, že:

„Smlouvy odvážné jsou: sázka, hra a los, všechny trhové a jiné smlouvy zřízené o očekávaných právech, nebo o budoucí ještě neurčité věci, rovněž doživotní důchody, společenské zaopatřovací ústavy, konečně smlouvy pojišťovací a o zápůjčku na loď.“

Pojistná smlouva byla mezi odvážnými smlouvami definována až jako poslední v § 1288: *„Vezme-li někdo na sebe nebezpečství škody, která by mohla jiného postihnout bez jeho zavinění, a slíbí-li mu, že mu dá za jistou cenu smluvenou náhradu, vzniká pojistná smlouva. Pojistitel jest při tom zavázán za nahodilou škodu a pojištěný za slíbenou cenu.“*³³ Z uvedené definice vyplývá, že podstatou pojistné smlouvy v ABGB byl vzájemný závazek pojistitele, který na sebe převezme riziko škody, jež může vzniknout v důsledku nahodilé události, a na druhé straně závazek pojištěného, že pojistiteli poskytne smluvenou náhradu (pojistné).

Předmět pojistné smlouvy byl vymezen v následujícím paragrafu kodexu. Za obvyklý předmět této smlouvy považoval zboží, které je převáženo po vodě nebo po zemi. Připouštělo se však, že pojištěny mohou být i domy a pozemky, a to proti nebezpečí požáru, vody nebo jiným živlům, ale nehovořilo se vůbec o pojištění životním.³⁴ *„Tento výčet se však brzy ukazoval pouze jako demonstrativní.“*³⁵

Další § 1290 podrobně upravoval lhůtu k oznámení pojistné události pojistiteli. Nastala-li nahodilá událost, při které vznikl nárok na pojistné plnění, byl pojištěný povinen podat o tom pojistiteli zprávu do tří dnů, nebo ve lhůtě, která byla stanovena k oznámení při přijetí slibu učiněného nepřítomným.³⁶ Výjimkou z třídní lhůty bylo

³² SCHELLE, Karel a Milan HRADEC. *Historie právní úpravy pojišťovnictví*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 17. ISBN 80-86861-52-x.

³³ § 1288 zákona č. 946/1811 Sb. *zák. soud., všeobecný zákoník občanský*.

³⁴ § 1289 zákona č. 946/1811 Sb. *zák. soud., všeobecný zákoník občanský*.

³⁵ SCHELLE, Karel. *Vývoj právní úpravy pojišťovnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 14. ISBN 80-210-1014-2.

³⁶ *Viz § 862 zákona č. 946/1811 Sb. zák. soud., všeobecný zákoník občanský*.

pouze to, pokud nastala nepřekonatelná překážka, kvůli níž pojistník nemohl pojistnou událost včas oznámit. Zákoník také připouštěl odchýlení se od třídní lhůty, a to na základě smluvního ujednání, ale i přesto se patrně jednalo o ustanovení kogentní. Dispozice smluvních stran se týkala pouze lhůty k oznámení nahodilé škody. V poslední větě tohoto paragrafu bylo zakotveno důkazní břemeno následovně: „*Opomene-li oznámení; nemůže-li dohodu prokázati; nebo může-li pojišťovatel dokázati, že škoda vznikla zaviněním pojištěného; nemá tento také nároku na pojištěnou částku.*“³⁷

Předposlední paragraf, jenž upravoval pojištění v ABGB, obsahoval ujednání pro předcházení pojistným podvodům. Pojistná smlouva nemohla být platná, bylo-li pojištěnému již v době před uzavřením smlouvy známo, že „*věc vzala zkázu*“, nebo pokud pojistitel věděl, že nahodilá událost nemůže nastat. Uvedené ustanovení kladlo důraz na jeden z hlavních pojmových znaků pojistné smlouvy, a to že plnění ze strany pojistitele musí být závislé na nejisté události.

Konečně v § 1292 bylo uvedeno, že námořní pojištění a pojištění zápůjček na lodi je vyňato z působnosti tohoto zákoníku a zůstane předmětem úpravy samostatných námořních zákonů.

Úprava pojistné smlouvy v ABGB byla velice strohá a brzy přestala odpovídat potřebám tehdejší společnosti. Nezabývala se ani otázkou zřízení pojišťoven nebo jejich činností. Vypuštěna byla celá řada ustanovení, jež byla součástí předešlého tereziánského kodexu. Z původní komplexní úpravy vzešlo pouhých pět paragrafů, upravujících výhradně škodové pojištění. Ustanovení o životním pojištění zde bylo zcela vynecháno, neboť autoři předpokládali, že tento druh pojištění, které pozůstalým v případě smrti pojištěného poskytuje finanční zajištění, může nabídat k sebevraždám. V důsledku toho převládala snaha na životní pojištění raději nikde nepoukazovat.³⁸ Poznatky z právní praxe i judikatura naznačovaly, že úprava pojistné smlouvy v pouhých pěti paragrafech není pro potřeby rychle se rozvíjející oblasti pojišťovnictví dostatečná, byly proto zahájeny práce na nové právní úpravě.

³⁷ § 1290 zákona č. 946/1811 Sb. zák. soud., všeobecný zákoník občanský.

³⁸ MARVAN, Miroslav. *Dějiny pojišťovnictví v Československu, 1. díl Dějiny pojišťovnictví v Československu do roku 1918*. Praha: Novinář, 1989, s. 34.

2.3 Nedostatečná úprava pojistné smlouvy v 19. století

*„Pojišťovací smlouva, která podle všeobecného občanského zákoníku nebyla ničím jiným než hrou a sázkou, smlouvou odvážnou, stala se brzy, především od poloviny 19. století, za pomoci statistických a pojistně odborných podkladů smlouvou, jejíž uzavírání se mnohdy začalo považovat „přímo povinností dobrého hospodáře“.*³⁹ Těžištěm uzavírání pojistných smluv bylo i nadále pojištění požární. S rostoucí silou buržoazie však vznikala potřeba krytí nově vznikajících rizik, především pojištění rozvíjejících se továren. Současně s tím se obrátila pozornost na dosud neprovozované druhy pojištění, jako bylo např. pojištění vloupání, pojištění skel ve výkladních skříních nebo úrazové pojištění. Ze strany obyvatelstva vesnic byl vyvíjen tlak na rozvoj krupobitního pojištění a na rozvoj pojištění hospodářských zvířat. Rozvoj obchodu si pro změnu vyžadoval rozvoj dopravního pojištění.

Rostoucí potřeba uzavírání pojištění společně s nově se rozvíjejícími druhy na našem území znamenaly nutnost zavedení podrobnější právní úpravy pojistné smlouvy. Obchodní zákoník ze 17. prosince 1862⁴⁰ měl za úkol sjednotit a nahradit dosud platné dílčí úpravy ABGB. S ohledem na ustanovení o pojistné smlouvě existující mezeru v rakouské právní úpravě ale nevyplnil. Ustanovení čl. 271 odst. 3 považovalo převzetí pojištění za prémii (pevně stanovenou výši pojistného) za absolutní obchod.⁴¹ Z uvedeného ustanovení vyplývalo, že pojistné smlouvy mohou být podle práva posuzovány různě. Na pojistné smlouvy, které byly uzavřeny za prémii, dopadalo ustanovení čl. 1 o obchodních zvyklostech, tudíž se řídily obchodními zvyklostmi namísto chybějící zákonné úpravy.

Právní věda a judikatura mohly ustanovení, která potřebovaly k úpravě právního poměru v pojistné smlouvě, vykládat ve světle obchodních zvyklostí nebo z povahy a hospodářského účelu pojištění. Avšak nakonec byla odkázána na všeobecné

³⁹ SCHELLE, Karel. *Vývoj právní úpravy pojišťovnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 25. ISBN 80-210-1014-2.

⁴⁰ *Zákon č. 1/1863 ř.z. pro království České, Haličské a Vladimířské s vojvodstvími Osvětimským a Zátorským a velkovojevodstvím Krakovským, pro království Lombardsko-Benátské a království Dalmatské, pro arcivojevodství Rakouské pod Enží i nad Enží, pro vojvodství Horno- a Dolnoslézské, Štýrské, Korutanské, Krajinské, Salcburské a Bukovinské, pro markrabství Moravské, pro knížecí hrabství Tyrolské a zemi Vorarlberskou, též pro knížecí hrabství Gorické a Gradištské s markrabstvím Istrianským a pro město Trst přímo pod vládou říšskou postavené s okršlkem Trstským, jimžto se uvádí zákoník obchodní.*

⁴¹ Závazkový vztah, který je vždy považován za obchod bez ohledu na povahu jeho účastníků.

pojistné podmínky, které začaly utvářet základ právního posouzení pro každé jednotlivé pojištění. Pojistné podmínky jsou na rozdíl od pojistné smlouvy, obsahující přímé ujednání, souborem nepřímých smluvních ujednání. Uvedená ujednání vyhotovila jedna strana smluvního vztahu, a to ve svůj vlastní prospěch. O pojistných podmínkách se nedalo vyjednávat, tudíž osoby, které chtěly hospodářské pojištění uzavřít, byly ve většině případů nuceny se jim podrobit.⁴²

Je důležité si uvědomit, že všeobecné pojistné podmínky byly v té době strohé a stručně sepsané. Právní úprava v ABGB a obchodním zákoníku byla pro potřeby pojišťoven a dalších pojišťovacích společností naprosto nedostatečná. Všeobecné pojistné podmínky se tak staly jádrem uzavírání pojistných smluv.

V roce 1880 byl vydán pojišťovací regulativ č. 110/1880 Sb. ř.z. za účelem, jak bylo uvedeno v preambuli, zajistit řádnou činnost pojišťoven, zabezpečit práva pojištěnců a výkon státního dozoru nad ústavy. Ten platil do roku 1896, kdy byl nahrazen stejnojmenným předpisem č. 31 ř.z.⁴³ Ten v § 11 zakotvil obligatorní náležitosti všeobecných pojistných podmínek. Podle uvedeného ustanovení měly podmínky obsahovat alespoň:

- a) Co nejpřesnější definici škodních událostí, pro které je pojištění uzavíráno, výpis událostí, které jsou naopak z pojištění vyloučeny.
- b) Předmět pojištění.
- c) Rozsah a způsob pojištění.
- d) Povinnosti pojištěného.
- e) Povinnosti pojišťovacího ústavu.
- f) Způsob vyšetřování škodné události a způsob vyplacení pojistného plnění.
- g) Způsoby ukončení pojištění.
- h) Výjimečné podmínky, které vyplývají z povahy zvláštního rizika pojištění.

⁴² SCHELLE, Karel a Milan HRADEC. *Historie právní úpravy pojišťovnictví*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 32–34. ISBN 80-86861-52-x.

⁴³ MARVAN, Miroslav. *Dějiny pojišťovnictví v Československu, 1. díl Dějiny pojišťovnictví v Československu do roku 1918*. Praha: Novinář, 1989, s. 140.

3 Uzavírání pojistných smluv v Československu od roku 1918 do roku 1945

3.1 Zákon o pojišťovací smlouvě z roku 1917

3.1.1 Příprava a vydání zákona o pojišťovací smlouvě z roku 1917

První samostatný zákon na našem území, který upravoval pojistnou smlouvu jako samostatný smluvní typ, byl přijat při vzniku Československa. Právní úprava pojistné smlouvy na počátku 20. století se i nadále nesla v duchu pro tehdejší společnost nevyhovující právní úpravy pojistné smlouvy. Některé návrhy a osnovy pojišťovacího zákona se však začaly objevovat již v posledních dekádách 19. století a staly se i předmětem jednání rakousko-uherských pojišťoven. Avšak přijímání těchto návrhů vždy skončilo neúspěšně a žádný z nich nevstoupil v platnost.⁴⁴

Již v roce 1905 uveřejnila vláda předběžný návrh, ze kterého později vznikl návrh zákona o pojistné smlouvě, který byl dne 19. prosince 1907 předložen panské sněmovně⁴⁵ k ústavnímu projednání. Předloha byla předána komisi národohospodářské k předporadám. Práce poté byly na dva roky přerušeny v důsledku rozpuštění říšské rady. V roce 1909 byla vypracována hodnoticí zpráva, která se však v důsledku opětovně přerušného zasedání sněmovny do hlavní projednací fáze nedostala. Říšská rada se po svém rozpuštění sešla v roce 1911, a to již počtvrté. Tentokrát mělo být znění zákona poslaneckou sněmovnou schváleno. Uvedený návrh měl být jakýmsi odrazem německé a švýcarské zákonné úpravy pojistné smlouvy.⁴⁶ To bylo dáno potřebou upevnit vzájemné politické a hospodářské vztahy nejen v rámci rakousko-uherského pojišťovníctví, ale i prohloubit mezinárodní vztahy se sousedními státy.

⁴⁴ SCHELLE, Karel. *Vývoj právní úpravy pojišťovníctví*. Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 30. ISBN 80-210-1014-2.

⁴⁵ Panská sněmovna (něm. Herrenhaus) byla horní komorou Říšské rady (něm. Reichsrat), parlamentu Rakousko-Uherska.

⁴⁶ KAŠPÁREK, Mikuláš. *O uzavření smlouvy pojišťovací podle práva československého: se zvláštním zřetelem ku právu švýcarskému, německému a ku francouzské osnově zákona o smlouvě pojišťovací*. Brno: Barvič & Novotný, 1920, s. 3.

Při dalších jednáních došlo k celé řadě menších textových změn a bylo přijato nové ustanovení o exekuci na pojistný nárok. Reforma v tomto oboru práva, která již v předválečném období byla vyžadována širokou veřejností, se v meziválečném období stala zcela nezbytnou.⁴⁷

V důsledku první světové války bylo vzneseno velmi mnoho nároků jak v oblasti pojištění životního, tak i škodového. Stejně tak byla válka podnětem k tomu, že v mnoha pojišťovacích odvětvích docházelo k novým pohledům a názorům na posuzování a oceňování pojistných rizik, což bylo uplatněno obzvláště v budoucím provozu pojišťoven. Proto se již na počátku války vláda rozhodla o urychlené provedení úpravy a reformy v oblasti pojišťovnictví.

Po dlouholetých přípravách došlo posléze v roce 1915 k zákonné úpravě pojistného práva vydáním Pojišťovacího řádu, vyhlášeného císařským nařízením ze dne 22. listopadu 1915, čís. 343 ř. z. Část ustanovení Pojišťovacího řádu byla uvedena v platnost 1. ledna 1916, ostatní ustanovení měla platnosti nabýt až o rok později, to je 1. ledna 1917. Nakonec byla jejich platnost odsunuta o další rok, takže Pojišťovací řád měl být účinný v celém svém rozsahu až od 1. ledna 1918. V mezidobí však došlo k zásadní změně okolností a s ohledem na to, že došlo k vydání Pojišťovacího řádu bez řádného přijetí parlamentem, bylo nutné, aby se říšská rada dodatečně na přijetí usnesla. Justiční výbor nakonec došel k novému východisku, když se usnesl pořídit na původním podkladě Pojišťovacího řádu nový zákon o pojistné smlouvě, který se až na několik zásadních změn s ním vcelku shodoval. Tak došlo v krátké době k přijetí zákona o pojistné smlouvě ze dne 23. prosince 1917, který byl v říšském zákoníku vyhlášen pod číslem 501. V důsledku vydání tohoto zákona byl dnem 1. ledna 1918 zrušen Pojišťovací řád. Avšak zákon o pojistné smlouvě nenabyl dne 1. ledna 1918 platnosti v celém rozsahu, nýbrž pouze jeho ustanovení jejichž výčet nalezneme v § 167 tohoto zákona, ostatní ustanovení měla nabýt účinnosti až dne 1. ledna 1919.⁴⁸

⁴⁷ SCHELLE, Karel a Milan HRADEC. *Historie právní úpravy pojišťovnictví*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 37–40. ISBN 80-86861-52-x.

⁴⁸ SCHELLE, Karel. *Vývoj právní úpravy pojišťovnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 30–33. ISBN 80-210-1014-2.

3.1.2 Uzavírání pojistných smluv podle zákona o pojišťovací smlouvě z roku 1917

V roce 1918 došlo ke vzniku Československé republiky a namísto vytváření vlastního vnitrostátního práva začalo docházet k přejímání rakousko-uherského práva. Zákonem č. 11/1918 Sb.⁴⁹, recepční normou, byl v plném rozsahu převzat právní řád rakousko-uherské monarchie. V českých zemích tak nadále zůstal v platnosti i pojišťovací regulativ č. 31/1896 ř. z. a zákon č. 501/1917 ř. z., o pojišťovací smlouvě. Na Slovensku byla hlavním pramenem pojistného práva ustanovení o pojistné smlouvě obsažená v obchodním zákoníku z roku 1875⁵⁰.

Rovněž je zde důležité zmínit, že na vznik zákona č. 501/1917 ř. z., o pojišťovací smlouvě, měly ve větší míře vliv i speciální zákony dalších evropských států. Ke kodifikaci soukromého práva pojišťovacího docházelo v tomto období hned v několika okolních evropských státech najednou.⁵¹ Ve Švýcarsku se tak stalo na základě zákona z 2. dubna 1908, v Německu říšským zákonem z 30. května 1908, oba tyto zákony nabyly účinnosti dne 1. ledna 1910. Poté následovalo Rakousko císařským nařízením z 22. listopadu 1915, na jehož místo vstoupil právě zákon ze dne 23. prosince 1917 ř. z. 501. Ve Francii byla podána ve sněmovně poslanců osnova zákona o pojišťovací smlouvě 12. července 1904 a pak znovu 14. června 1906.

Zákon o pojišťovací smlouvě ze dne 23. prosince 1917, ř. z. číslo 501, byl kodifikací soukromého práva pojišťovacího. Nevztahoval se však na všechny druhy pojistných smluv. Úprava obsahovala taxativní výčet pojistných smluv, které se tímto zákonem neměly řídit, byly to smlouvy o námořním pojištění, smlouvy zajišťovací a smlouvy o slosovacím pojištění.⁵² Tímto byl omezen rozsah zákona po stránce věcné. Po stránce osobní byla jeho působnost omezena pouze na smlouvy pojišťovací, které byly uzavřeny s pojišťovnou zřízenou podle zákona⁵³ a k provozování pojišťovací činnosti⁵⁴. Pokud pro smlouvy pojišťovací soukromého práva neplatil zákon

⁴⁹ Zákon Národního výboru československého ze dne 28. října 1918 o zřízení samostatného státu československého.

⁵⁰ Uherský obchodní zákoník, zákonný článek XXXVII z roku 1875.

⁵¹ KAŠPÁREK, Mikuláš. *O uzavření smlouvy pojišťovací podle práva československého: se zvláštním zřetelem ku právu švýcarskému, německému a ku francouzské osnově zákona o smlouvě pojišťovací*. Brno: Barvič & Novotný, 1920, s. 2–5.

⁵² § 165 zákona č. 501/1917 ř. z., o pojišťovací smlouvě.

⁵³ Ministerské nařízení ze dne 5. března 1896, z. ř. č. 31 (pojišťovací regulativ).

⁵⁴ § 164 odst. 1 zákona č. 501/1917 ř. z., o pojišťovací smlouvě.

o pojišťovací smlouvě, platily pro ně subsidiárně obecné právní normy práva obchodního, byla-li smlouva uzavřena s akciovou společností nebo obchodníkem, jinak normy práva občanského.

Svérázný způsob, jakým byly pojišťovací smlouvy uzavírány, vycházel z dlouholeté praxe pojišťoven. K uzavření pojistné smlouvy s pojistníkem byl pojišťovnou pověřen „zprostředkovací agent“, který měl za úkol vybízet případné pojistníky k uzavření pojištění. Pojistníkovi předložil dotazník, označovaný též jako návrhový list, jenž obsahoval celou řadu otázek, na jejichž základě mohl pojistitel individuálně posoudit míru a povahu rizika, které na něj mělo přejít. Návrh byl poté vyplněn a podepsán pojistníkem, popřípadě agentem, který následně odeslal návrh pojišťovně ke zvážení, zda návrh přijme, a v případě přijetí byla pojistníkovi jako potvrzení zaslána pojistka.⁵⁵

Obligatorní náležitosti návrhu pojistné smlouvy podle zákona č. 501/1917 ř. z., o pojišťovací smlouvě, byly alespoň všechny podstatné náležitosti smluvní a návrh musel být dostatečně určitý, aby mohl být považován za platný. Mezi tyto náležitosti patřil v pojištění škodovém subjektivní hospodářský zájem. Tento měl prokazovat nejen vlastník věci, nýbrž i další osoby, kterým k pojišťované věci náležela jiná věcná práva nebo práva obligační, např. nájemce. Další podstatnou náležitostí bylo uvedení nebezpečí nebo rizika, proti kterému pojistník hledal v pojištění ochranu. Stačilo, aby navrhovatel v návrhu vyznačil nebezpečí vůči nebezpečím jiného druhu. Nebylo zapotřebí uvádět jednotlivé okolnosti nebezpečí, podle nichž mohl pojistitel ocenit povahu konkrétního rizika individuálně. Jelikož některá pojišťovací odvětví, mezi která lze zařadit například pojištění pro případ dožití nebo proti následkům úrazu na cestách, ignorují zvláštnosti individuální povahy určitého rizika, nebylo potřeba pro tato pojišťovací odvětví žádné okolnosti nebezpečí uvádět. Pojistník mohl být návrhem vázán i v případě, že neuvedl okolnosti nebezpečí nebo nezodpověděl otázky, které se k těmto okolnostem vztahují, avšak jeho návrh musel být dostatečně určitý a úplný.⁵⁶

⁵⁵ MARVAN, Miroslav a Josef CHALOUPECKÝ. *Dějiny pojišťovnictví v Československu, 2. díl Dějiny pojišťovnictví v Československu (1918–1945)*. Bratislava: Alfa Konti, 1993, s. 32. ISBN 80-88739-01-2.

⁵⁶ § 1–3 zákona č. 501/1917 ř. z., o pojišťovací smlouvě.

Další podstatnou náležitostí bylo uvedení výše pojistitelova případného plnění a pojistného. Výše pojistného nemusela být určena konkrétní částkou, stačilo, když byla zmíněna takovým způsobem, ze kterého je možné výši objektivně určit. Tím mohl být například odkaz na přesný pojistný tarif pojistitele nebo uvedení určité třídy nebezpečí. Doba pojištění se zpravidla odvíjela z povahy pojištěného rizika. Pokud bylo pojištění sjednáno proti následkům havárie nebo úrazu na cestě, končilo dokončením plánované cesty, požární pojištění uzavřené pouze pro jednu neopakující se určitou příležitost, např. výstavu v muzeu, končila skončením výstavy a pojištění pro případ smrti skončilo úmrtím.

Pro náležitosti formální existoval rozdílný přístup k návrhu na uzavření smlouvy a návrhu na prodloužení, popřípadě změnu pojišťovací smlouvy, která již byla uzavřena. Pojistník byl návrhem na uzavření pojistné smlouvy vázán, učinil-li jej v návrhovém listě pojistitele, obsahujícím všeobecné pojišťovací podmínky. Naopak učinil-li pojistník návrh v listině neobsahující všeobecné podmínky nebo pokud použil jiný způsob doručení návrhu, dopisem, ústně nebo telefonicky, byl k návrhu vázán jen tehdy, pokud byl před jeho učiněním seznámen se všeobecnými pojišťovacími podmínkami.⁵⁷

Přijetí návrhu muselo být úplné, oblat musel souhlasit se všemi body návrhu a nesměl mu odporovat ani v nepodstatných částech. Pokud byl návrh podmíněný, musel být s touto podmínkou také přijat. Přijal-li pak pojistitel návrh pouze částečně, s omezením nebo s podmínkou, ačkoliv šlo o návrh bezpodmínečný, jednalo se o projev vůle k odmítnutí návrhu, spojeného s návrhem novým⁵⁸. V případě odmítnutí návrhu ze strany pojistitele bylo jednání definitivně ukončeno a nebylo již možné se k němu opětovně vrátit. Návrh obsahující mezery pouze v nepodstatných záležitostech mohl být dle obchodních zvyklostí přijat a akceptace tak byla považována za úplnou a řádnou. Samotné přijetí návrhu mohlo být učiněno výslovně nebo konkludentním jednáním. Přijetí návrhu konkludentním způsobem bylo považováno za platné až poté, když pojistník uhradil pojistiteli pojistné, za které mu byla vydána pojistka. S ohledem na ustanovení § 1 zákona č. 501/1917 ř. z., o pojišťovací smlouvě, byly lhůty k akceptaci návrhu stanoveny na čtrnáct dnů a jeden měsíc a byly zamýšleny jako lhůty běžné. Kratší lhůta mohla být stanovena jednostranně navrhovatelem nebo na základě

⁵⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve Vídni, Ob I 934/26/1, publikovaný v roce 1927, str. 23.

⁵⁸ § 319 Uherského obchodního zákoníku, zákonný článek XXXVII z roku 1875.

společné dohody. Delší lhůta⁵⁹ pro přijetí pojistného návrhu mohla být vyžadována například při pojištění větších průmyslových podniků, při nichž měla být konána rozsáhlá šetření.

Pojistná smlouva uzavřená podle zákona č. 501/1917 ř. z., o pojišťovací smlouvě, byla považována za perfektní od chvíle, kdy se obě strany dohodly na podstatných náležitostech smlouvy, jež tím byla konsensuálně uzavřena. K uzavření smlouvy zákon nevyžadoval, aby pojistitel vystavil a vydal pojistku⁶⁰. Tento předpis ukládal pouze povinnost vydat pojistníkovi listinu o pojišťovací smlouvě, jež měla obsahovat obecné pojišťovací podmínky a relativní práva a povinnosti stran, zvláštní ustanovení smlouvy, která jsou závazná jen mezi stranami smlouvy. Uzavření pojišťovací smlouvy nebylo podmíněno ani formálními nároky. Právní předpis nevyžadoval písemnou formu, tudíž stačilo prosté uzavření ústním nebo konkludentním způsobem.

3.1.3 Druhy pojištění upravené zákonem o pojišťovací smlouvě z roku 1917

Jednotlivé druhy pojištění byly upraveny ve zvláštní části zákona č. 501/1917 ř. z., o pojišťovací smlouvě. Zákon jako první upravoval pojištění proti škodám, pod které náleželo pojištění požární, pojištění krupobitní, pojištění dobytka, pojištění dopravní a pojištění odpovědnostní. Další skupiny pojištění tvořily pojištění pro případ smrti, pojištění pro případ dožití a důchodová pojištění, která bylo možné uzavřít i na cizí život. Posledním druhem pojištění bylo pojištění úrazové.⁶¹

Při uzavření pojištění proti požáru odpovídal pojistitel i za škodu způsobenou elektrickým výbojem, popřípadě výbuchem nebo jiným způsobem dohodnutým ve smlouvě. Pojistitelovi vznikala zároveň povinnost k náhradě škody vzniklé sekundárními následky požáru, tj. poškození, která mají původ v hašení ohně, stržení budovy při požáru nebo ztráty věci v důsledku požáru. Z pojistného krytí byly naopak vyňaty škody způsobené v důsledku války, vzbouření nebo povstání. Jelikož těchto výluk z pojištění existovala celá řada, bylo zapotřebí je dostatečně přesně vymezit. Pro

⁵⁹ § 1 odst. 3, 4 zákona č. 501/1917 ř. z., o pojišťovací smlouvě.

⁶⁰ § 8 zákona č. 501/1917 ř. z., o pojišťovací smlouvě.

⁶¹ SCHELLE, Karel a Milan HRADEC. *Historie právní úpravy pojišťovnictví*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 45–55. ISBN 80-86861-52-x.

tyto případy, které nebyly zákonem či smluvně dostatečně přesně upraveny, vycházeli pojistitelé z rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ve Vídni.⁶²

Mezi zajímavá rozhodnutí právní věty Nejvyššího soudu ve Vídni, upravující výluky z pojištění při škodách způsobených válečnými událostmi, patří například: „*Požár, jenž vypukl nepozorností vojska v budovách obsazených v území válečném, dlužno míti za způsobený válkou a není normálním pojištěním kryt.*“⁶³ Tím bylo vyloučeno ručení pojistitele za požár, který vznikl v důsledku neúmyslného jednání vojenské posádky při obsazení civilních budov.

Pojištění proti krupobití bylo považováno za jedno z pojištění s nejvyšší mírou rizika, jelikož se proti jeho následkům nebylo možno nijak bránit a preventivně jim předcházet. Další byla ustanovení upravující pojištění dobytka, které mohlo být zavedeno až s implementací zákona o nakažlivých nemocech dobytka a provádění kontroly veterinární správou. Dopravní pojištění zahrnovalo pojištění zboží při přepravě po souši nebo při vnitrozemské plavbě. Zahrnovalo také újmu, která musela být nahrazena třetím osobám v případě střetu s jinou lodí.⁶⁴

Třetí díl zákona č. 501/1917 ř. z., o pojišťovací smlouvě upravoval pojištění životní. Jak jsem již v této práci zmiňoval, institut životního pojištění se na našem území vyvíjel v porovnání se sousedními státy velice pomalu a zaostával za nimi. Úprava životního pojištění rozlišovala mezi pojistnou událostí, kterou byla smrt osoby, na jejíž život bylo plnění vázáno, a pojištěním vázaným na dožití, respektive dosažení určitého věku uvedeného ve smlouvě. Uvedená nebezpečí, která pojistitel nesl, byla ve vzájemně protichůdném poměru. Rizikem v první skupině pojištění byla smrt, v druhém případě naopak dožití. Vedle životního pojištění upraveného tímto zákonem docházelo samostatně též k rozvoji pojištění sociálního a nemocenského. Úrazové pojištění zde bylo upraveno jako poslední. Tento druh pojištění byl na našem území stejně tak nedostatečně rozvinutý. Příčinou byla nedostatečná právní úprava, kterou přinesl právě až zkoumaný zákon.⁶⁵

⁶² SCHELLE, Karel. *Vývoj právní úpravy pojišťovnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 36. ISBN 80-210-1014-2.

⁶³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve Vídni z 31. října 1916, Rv IV 269/16, *Juristische Blätter* 1917, s. 105.

⁶⁴ SCHELLE, Karel a Milan HRADEC. *Historie právní úpravy pojišťovnictví*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 48–50. ISBN 80-86861-52-x.

⁶⁵ SCHELLE, Karel. *Vývoj právní úpravy pojišťovnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 40–44. ISBN 80-210-1014-2.

3.2 Zákon č. 145/1934 Sb., o pojistné smlouvě

3.2.1 Význam přijetí zákona č. 145/1934 Sb., o pojistné smlouvě

Velká hospodářská krize zasáhla svět na přelomu dvacátých a třicátých let minulého století. Její důsledky byly v Československu nejméně výraznější právě na počátku třicátých let a zároveň měly nejméně výraznější vliv na vývoj pojistných potřeb této doby. Zatímco potřeba ochrany majetku narůstala jak ve sféře podnikatelské, tak i soukromé, nedostatek finančních prostředků neumožňoval zajištění dostatečné pojistné ochrany. V důsledku toho byli obyvatelé Československa nuceni nejen neuzavírat pojištění nová, ale naopak rušit i pojištění již existující.

Hospodářské krizi již nebylo možné účinně čelit klasickými prostředky. Stát proto začal aktivně a ve větší míře zasahovat do národního hospodářství. K těmto intervencím patřilo i přijímání nových zákonů nebo výnosů ministerstev, které měly mít na vývoj pojišťovnictví výrazný vliv. Mezi takové zákony řadíme i zákon č. 141/1933 Sb. z. a n., o kartelech a soukromých monopolech, který umožňoval dohody mezi soutěžiteli, jejich sdružení a možnost částečného omezení, nebo vyloučení hospodářské soutěže mezi sebou. Pojišťovny se tak mohly dohodnout na jednotných sazbách, avšak k reálnému využití tohoto předpisu nakonec nedošlo. Dalším neméně významným právním předpisem byl zákon č. 198/1932 Sb. z. a n. ze dne 23. prosince 1932, o dopravě motorovými vozidly, který definitivně zavedl povinné zákonné pojištění, jelikož předchozí zákon o ručení za škody z provozování automobilů⁶⁶ tuto povinnost ve svých ustanoveních nestanovil. Obligatornost pojištění se vztahovala na koncesované živnosti, jejichž předmětem byla doprava osob a nákladů, ať už pravidelná, či nepravidelná. Zásadním bylo i vytyčení pojistných limitů, které bylo stanoveno zákonným zmocněním k vydání prováděcího předpisu vlády, jež však nesmělo přesahovat částky stanovené tímto zákonem⁶⁷. Maximální zákonem stanovený limit pojistné ochrany byl určen částkou pro každý typ motorového vozidla zvlášť. Pro celou pojistnou událost byl určen částkou 150 tisíc Kč,

⁶⁶ Zákon č. 162/1908 ř. z., o ručení za škody z provozování jízdních silostrojů.

⁶⁷ § 8 zákona č. 198/1932 Sb. z. a n., o dopravě motorovými vozidly.

u automobilů 350 tisíc Kč a u autobusů 800 tisíc Kč. Při úrazu jedné osoby nesměla částka přesahovat 100 tisíc Kč a pro věcné škody byl limit 50 tisíc Kč.⁶⁸

Vládní nařízení č. 36/1933 Sb. z. a n., které bylo účinné ode dne 20. února 1933, k provedení zákona o dopravě motorovými vozidly upravovalo v § 3 nejmenší výši pojistného plnění pro úraz pouze jedné osoby částkou 50 tisíc Kč, pro celou pojistnou událost u motocyklů částkou 100 tisíc Kč, u automobilů částkou 200 tisíc, u autobusů rozlišoval mezi autokary, respektive menšími autobusy, které mají přípustný počet míst k sezení a stání nejvýše 35 míst, částkou 400 tisíc Kč a s vyšším počtem přípustných míst částkou 600 tisíc Kč.⁶⁹

Pojistná praxe později ukázala, že nestačí, aby se povinnost pojištění odpovědnosti z provozu motorových vozidel vztahovala jen na živnostníky. S účinností zákona č. 81/1935 Sb. z. a n., nazývaného též jako velký automobilový zákon, byla zavedena povinnost uzavřít pojistnou smlouvu na náhradu škody způsobenou provozem motorového vozidla třetím osobám, každému vlastníkovi motorového vozidla, které bylo vedeno v rejstříku československých motorových vozidel⁷⁰. Určoval rovněž pojistné limity, avšak v obdobné výši jako úprava předchozí. Zároveň stanovil výjimky z této povinnosti uzavření pojištění, které se vztahovalo na vozidla užívaná státní správou. Účinný byl až do 31. října 1951, kdy byl zrušen zákonem č. 63/1951 Sb., o odpovědnosti za škody způsobené dopravními prostředky.

Takto nastolený stav vyžadoval zavedení nové právní regulace a sjednocení pojistných podmínek pojistného práva soukromého na celorepublikové úrovni. Teprve v roce 1932 byla projednána nová osnova zákona o pojistné smlouvě. Ze snahy o reformu a unifikaci pojistného práva soukromého se postupně v roce 1934 vyvinuly dva samostatné zákony.⁷¹

⁶⁸ MARVAN, Miroslav a Josef CHALOUPECKÝ. *Dějiny pojišťovnictví v Československu, 2. díl Dějiny pojišťovnictví v Československu (1918–1945)*. Bratislava: Alfa Konti, 1993, s. 224–236. ISBN 80-88739-01-2.

⁶⁹ § 3 odst. 1 vládního nařízení č. 36/1933 Sb. z. a n., kterým se provádí zákon o dopravě motorovými vozidly.

⁷⁰ § 56 zákona č. 81/1935 Sb., o jízdě motorovými vozidly.

⁷¹ SCHELLE, Karel a Milan HRADEC. *Historie právní úpravy pojišťovnictví*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 84–86. ISBN 80-86861-52-x.

3.2.2 Vymezení zákona č. 145/1934 Sb., o pojistné smlouvě

Prvním z nich byl zákon č. 145/1934 Sb., o pojistné smlouvě, ze dne 3. července 1934. Nový zákon o pojistné smlouvě byl přijat Národním shromážděním dne 3. července 1934 a poté 20. července 1934 vyhlášen ve Sbírce zákonů a nařízení pod číslem 145 a byl členěn do pěti dílů. První díl upravoval všeobecně problematiku veškerých pojistných odvětví, byl zde upraven pojistný návrh na uzavření pojistné smlouvy, práva a povinnosti z pojistné smlouvy nebo promlčecí lhůta, která činila pro nároky z pojistné smlouvy tři roky. V případě vzniku práva na opakující se plnění byl nárok promlčen v deseti letech. Zákon taktéž stručně upravoval postavení osob, které mohou pojistné smlouvy uzavírat, tzv. pojišťovací jednatele, kteří se dají považovat za obdobu dnešních pojišťovacích zprostředkovatelů. Tato úprava měla odstranit pochybnosti o kompetencích osob, se kterými byla pojistná smlouva uzavírána. Zde byly rozlišovány dvě skupiny pojišťovacích zprostředkovatelů, a to plnomocný jednatel a zprostředkující jednatel. Plnomocný jednatel byl pojistitelem zmocněn ke všem právním jednáním souvisejícím se sjednáváním, změnou, prodloužením nebo zánikem pojistné smlouvy. Naproti tomu zprostředkující jednatel byl zmocněn pouze k pojišťovací činnosti v určitém pojistném odvětví. Druhý díl obsahoval ustanovení o pojištění proti škodě neboli pojištění odpovědnosti za škodu. Třetí díl upravoval pojištění životní. Čtvrtý díl pojištění úrazové a poslední pátý díl obsahoval ustanovení závěrečná a přechodná.⁷²

„Československé pojišťovnictví se tedy v roce 1934 konečně dočkalo ucelené právní úpravy soukromého práva pojistného, která navíc byla jednotná pro všechny části republiky.“⁷³

Na nový zákon o pojistné smlouvě přímo navazoval zákon č. 147/1934 Sb.⁷⁴, který přispěl ke sjednocení právní úpravy a podrobně stanovil zásady pro činnost tuzemských pojišťoven i pravidla pro podnikání zahraničních pojišťoven, které mohly uzavírat pojistné smlouvy na území Československé republiky. Tento zákon stanovil pojišťovnám povinnost zřídit rezervní fondy pro zabezpečení výplaty pojistného plnění

⁷² SCHELLE, Karel. *Vývoj právní úpravy pojišťovnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 59–62. ISBN 80-210-1014-2.

⁷³ SCHELLE, Karel a Milan HRADEC. *Historie právní úpravy pojišťovnictví*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 85. ISBN 80-86861-52-x.

⁷⁴ *Zákon č. 147/1934 Sb., o zabezpečení nároků pojistníků v pojištění soukromém a o státním dozoru na soukromé pojišťovny.*

oprávněným osobám. Dále upravoval postup při prohlášení konkursu na majetek pojišťovny. Pohledávky pojišťovny byly uspokojovány ze zabezpečovacích fondů, které tvořily majetkovou podstatu. Státní dozor nad pojišťovnami vykonávalo Ministerstvo vnitra. Rozsah dohledu byl stanoven v § 15 a spočíval v kontrole plnění platných právních předpisů o pojišťovnách, stanov a jiných základních ustavujících dokumentů pojišťovny, dozorem nad hospodařením pojišťoven a zajištěním, aby pojistné smlouvy byly uzavírány na základě schválených pojistných podmínek. Čtvrtý oddíl upravoval trestní odpovědnost statutárního orgánu pojišťovny, dozorčího orgánu pojišťovny, zaměstnanců, pojistných techniků a likvidátorů pojišťovny. Výše peněžitého trestu za porušení zákonem stanovené povinnosti činila od 1.000 Kč až do 100.000 Kč. V případě, že byl čin spáchán úmyslně, mohlo být trestem i odnětí svobody v maximální možné délce trvání až 6 měsíců. Pátý a šestý oddíl obsahovaly především působnost zákona a ustanovení přechodná a závěrečná.⁷⁵

⁷⁵ MARVAN, Miroslav a Josef CHALOUPECKÝ. *Dějiny pojišťovnictví v Československu, 2. díl Dějiny pojišťovnictví v Československu (1918–1945)*. Bratislava: Alfa Konti, 1993, s. 230–234. ISBN 80-88739-01-2.

4 Vývoj uzavírání pojistných smluv v Československu od roku 1945 do roku 1990

4.1 Vytvoření jedné pojišťovny

Zásadní význam pro rozvoj pojistného práva v Československu v období před koncem druhé světové války a následně v prvních poválečných měsících měly dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše, vydané československou vládou v Londýně⁷⁶. Tyto dekrety byly svou formou normativními akty, které bylo možné vydat jen na přechodné období, a to do vzniku Prozatímního národního shromáždění, které bylo složeno z 300 poslanců napříč celým politickým spektrem Československa a jehož ustavující schůze dne 28. října 1945 schválila akty předchozí vlády a prezidenta republiky Edvarda Beneše.⁷⁷

Na vývoj pojišťovnictví v Československu měly alespoň nepřímý vliv prakticky všechny prezidentské dekrety. Přímý dopad lze však přičítat především dvěma z nich, a to dekretu prezidenta republiky č. 91/1945 Sb., o obnovení československé měny ze dne 19. října 1945, a dekretu prezidenta republiky č. 103/1945 Sb., o znárodnění soukromých pojišťoven ze dne 24. listopadu 1945. Dekretem o obnovení československé měny se oficiálním platidlem stala československá koruna, která nahradila veškeré měny v oběhu. V této době zde převládala měnová rozdrobenost v důsledku druhé světové války. Dříve než dekret nabyl účinnosti, bylo možné v oběhu nalézt protektorátní koruny, korunové poukázky vytištěné v Moskvě, marky vydané pro Německo a na Slovensku byly platidlem slovenské koruny. Dekret prezidenta republiky č. 91/1945 Sb. byl zásadní pro vývoj životního pojištění, jelikož na něj navazující dekret prezidenta republiky⁷⁸ stanovil povinnost všem fyzickým i právnickým osobám, které měly uzavřené životní pojištění se soukromou pojišťovnou provozující svou činnost na území Československa, předat pojišťovně, která pojistku

⁷⁶ Oficiální název zněl „Prozatímní státní zřízení“, čímž byla označována československá exilová vláda v Londýně v období druhé světové války. Vedl ji československý prezident Edvard Beneš a premiér Jan Šrámek

⁷⁷ CHALOUPECKÝ, Josef a Miroslav MARVAN. *Dějiny pojišťovnictví v Československu. 3. díl, Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945–1992)*. Praha: Česká pojišťovna, 1997. ISBN 80-238-8592-8.

⁷⁸ *Dekret prezidenta republiky č. 95/1945 Sb., o přihlášení vkladů a jiných peněžních pohledávek u peněžních ústavů, jakož i životních pojištění a cenných papírů ze dne 20. 10. 1945.*

vydala, holograficky podepsanou přihlášku své pohledávky se svými iniciály, číslem pojistky a pojistné částky.⁷⁹

Na konci druhé světové války v roce 1945 působilo na území Československa přes 700 pojišťoven, z toho 158 tvořily pojišťovny zahraniční. Dekretem prezidenta republiky č. 103/1945 Sb. ze dne 24. listopadu 1945 byly všechny pojišťovny znárodněny vyjma zahraničních pojišťoven působících na území Československé republiky na základě zřízených poboček. K provozování soukromého pojištění na území Československé republiky byly oprávněny pouze pojišťovny splňující předpoklady podle předepsaných právních norem. Vláda svým nařízením stanovila celkový počet pojišťoven, národních podniků, určila den jejich vzniku a usnesla se na jejich jednotných stanovách, které musely přijmout, a zároveň jim byla svěřena práva, povinnosti a závazky předcházejících pojišťovacích ústavů. Tudíž ve skutečnosti došlo namísto zamýšlené nacionalizace pojišťovnictví spíše k jeho socializaci.⁸⁰

V roce 1946 bylo na základě usnesení vlády stanoveno vyhláškami ministra financí z 20. listopadu 1946⁸¹ vytvoření pěti pojišťoven, které měly vzniknout dne 1. ledna 1947. Tím byly zřízeny následující pojišťovny:

- 1) Pojišťovna Slavia, národní podnik, se sídlem v Praze,
- 2) Pražská pojišťovna, národní podnik, se sídlem v Praze,
- 3) První československá pojišťovna, národní podnik, se sídlem v Brně,
- 4) Pojišťovna Slovan, národní podnik, se sídlem v Bratislavě,
- 5) Nemocenská pojišťovna, národní podnik, se sídlem v Praze.⁸²

Avšak na základě vyhlášky ministra financí č. 977, o sloučení pojišťoven, národních podniků, ze dne 25. května 1948, bylo rozhodnuto, že se výše uvedené pojišťovny sloučí v jednu a jejich majetek, kapitál a všechny závazky přejdou na První československou pojišťovnu, národní podnik.

⁷⁹ CHALOUPECKÝ, Josef a Miroslav MARVAN. *Dějiny pojišťovnictví v Československu. 3. díl, Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945–1992)*. Praha: Česká pojišťovna, 1997, s. 21–58. ISBN 80-238-8592-8.

⁸⁰ ŠKOPOVÁ, Věra. *Pojistné právo*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1997, s. 18–20. ISBN 80-7079-488-7.

⁸¹ *Vyhláška č. 2086, vyhláška č. 2088, vyhláška č. 2090, vyhláška č. 2092 a vyhláška č. 2094, uveřejněné v Úředním listě Československé republiky, ze dne 6. prosince 1946. Společně s nimi byly vyhlášeny stanovy jednotlivých pojišťoven.*

⁸² *Nařízení vlády č. 215/1946 Sb. ze dne 30. října 1946.*

K 1. lednu 1948 tak pro celé území Československa existoval pouze jediný subjekt, který měl oprávnění k uzavírání pojistných smluv. Tento stav vydržel až do roku 1968, kdy došlo k jejímu rozdělení na Českou státní pojišťovnu a Slovenskou státnou pojišťovnu.

4.2 Zákon č. 189/1950, o pojistné smlouvě

4.2.1 Nastínění kodifikace pojistného práva během právnické dvouletky

Usilovné budování centrálně plánovaného hospodářství po komunistickém státním převratu v Československu v roce 1948 znamenal velké změny ve vývoji pojistných potřeb. Nově vyžadovaly pojistnou ochranu centralizované průmyslové a zemědělské organizace. Vytvoření jediné pojišťovny umožňovalo poskytnutí pojistné ochrany širšímu okruhu občanů s nižšími náklady na provoz. Do popředí se dostaly některé druhy pojištění, jež byly v poválečném období spíše okrajové. S rozvojem automobilismu to bylo pojištění motorových vozidel a s rozšířením zahraničního obchodu vzrostla potřeba pojištění zahraničního.

Významným dokumentem tohoto období byl zákon č. 95/1950 Sb., kterým se upravují některé poměry v pojišťovnictví ze dne 12. července 1950. Citovaný zákon upravoval poměry některých pojišťovacích fondů, které byly sloučeny s Československou pojišťovnou, národním podnikem. Zákon rovněž zrušil všechny uzavřené smlouvy o nemocenském pojištění, a to v důsledku vytvoření nové soustavy sociální péče. Nemocenské pojištění tak ztratilo svůj význam. Zásadní bylo rovněž zrušení pojišťovací rady, jejíž práva a povinnosti přešly na jedinou pojišťovnu. Za zmínku stojí rovněž úprava zákonného, respektive povinného smluvního pojištění, kterému podléhal veškerý národní majetek, zatímco majetek v osobním vlastnictví mohl být pojišťován dobrovolně.⁸³

⁸³ CHALOUPECKÝ, Josef a Miroslav MARVAN. *Dějiny pojišťovnictví v Československu. 3. díl, Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945–1992)*. Praha: Česká pojišťovna, 1997, s. 103–108. ISBN 80-238-8592-8.

„Na tuto právní úpravu pak navázaly základní právní předpisy z tohoto období, a to zákon č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě, kterým se výslovně vymezil účel pojištění a upravily základní práva a povinnosti účastníků tohoto vztahu, a zákon č. 190/1950 Sb., o organizaci a úkolech pojišťovnictví.“⁸⁴

Vyvrcholením právní úpravy organizace pojišťovnictví po obnovení Československé republiky bylo vydání zákona č. 190/1950 Sb., který s účinností od 1. ledna 1951 stanovil výhradní právo Československé pojišťovny, národního podniku, která vznikla v roce 1948, provozovat na území Československé republiky dobrovolné i povinné pojištění osob a majetku.

Zákonné smluvní pojištění platilo pro národní majetek, ostatní majetek ve vlastnictví družstevním a soukromém se pojišťoval dobrovolně. Součástí povinného pojištění bylo i pojištění národního majetku, který byl svěřen orgánům státní správy, a to za podmínek stanovených Ministerstvem financí. Národní podniky a podniky ve vlastnictví obcí, okresů a krajů byly povinny uzavřít pojistnou smlouvu kryjící zákonnou odpovědnost za škody a pojistit i vlastní majetek proti působení vyšší moci. Pojištění proti jiným škodám mohly sjednat dobrovolně. Pokud to vyžadovala hospodářská potřeba konkrétního národního nebo komunálního podniku, platila povinnost pojištění i proti jiným škodám.⁸⁵ Na pojistné smlouvy uzavřené dle tohoto ustanovení se v přiměřeném rozsahu vztahovala zákonná ustanovení o hospodářské smlouvě podle zákona č. 99/1950 Sb.^{86, 87}

Zákon stanovil kromě právních poměrů pojišťovny, jejích úkolů a činností, územní organizace poboček, majetkových poměrů a jejich správy i poměry zaměstnanců této pojišťovny. Zajišťovací činnost pro pojišťovnu měla vykonávat První česká zajišťovací banka, akciová společnost, se sídlem v Praze⁸⁸. Avšak oprávnění vykonávat zajišťovací činnost byla současně zákonem svěřena i Československé pojišťovně. Vedení a dozor nad pojišťovnou byl svěřen Ministerstvu financí.

⁸⁴ ŠKOPOVÁ, Věra. *Pojistné právo*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1997, s. 20. ISBN 80-7079-488-7.

⁸⁵ § 4 zákona č. 190/1950 Sb., o úkolech a organizaci pojišťovnictví.

⁸⁶ Část první zákona č. 99/1950 Sb., o hospodářských smlouvách a státní arbitráži.

⁸⁷ CHALOUPECKÝ, Josef a Miroslav MARVAN. *Dějiny pojišťovnictví v Československu. 3. díl, Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945–1992)*. Praha: Česká pojišťovna, 1997, s. 108. ISBN 80-238-8592-8.

⁸⁸ § 20 zákona č. 190/1950 Sb., o úkolech a organizaci pojišťovnictví.

„Zákon č. 190/1950 Sb. zrušil všechny předpisy, které mu odporovaly.“⁸⁹

Posléze po pouhých dvou letech byl zákon zrušen a nahrazen zákonem č. 85/1952 Sb., o pojišťovnictví. Ten s účinností od 1. ledna 1953 změnil právní poměry Československé pojišťovny, která přestala být národním podnikem a stala se již oficiálně státním pojišťovacím ústavem s názvem Státní pojišťovna. Tato právní úprava byla platná až do roku 1966, kdy byla zrušena zákonem č. 82/1966 Sb., o pojišťovnictví.

4.2.2 Uzavírání pojistných smluv podle zákona o pojistné smlouvě z roku 1950

Dne 21. prosince 1950 byl přijat nový zákon č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě, kterým byl nahrazen zákon o pojistné smlouvě⁹⁰ z meziválečného období. Ve své době byl považován za zdařilou právní úpravu, přestože odrážel politicko-ekonomickou praxi, která na našem území převládala v důsledku komunistického puče v roce 1948, jak naznačuje již úvod citovaného zákona:

„Vzájemné vztahy účastníků pojistného poměru se upravují tak, aby pojištění chránilo především socialistické hospodářství a pracující lid před ztrátami a podporovalo jejich úsilí o zajištění a rozvoj výroby a o zvýšení životní úrovně, aby však nevedlo k obohacení a nebylo zneužíváno ke škodě socialistické společnosti.“⁹¹

Členil se celkem na čtyři části, z nichž první část obsahovala společná ustanovení pojistných podmínek, novou definici pojistné smlouvy, podmínky pro přijetí a platnost smlouvy, placení pojistného nebo práva a povinnosti účastníků pojistné smlouvy. Druhá část pojednávala o pojištění majetku. Zde byl upraven rozsah a limit náhrady při majetkové škodě, oznamovací povinnost pojistníka při pojistné události, pojištění majetku třetí osoby, přepojištění a podpojištění, pojištění souboru věcí (současné pojištění domácnosti) a zástavní právo k pohledávce na pojistnou náhradu socialistické právnické osoby k pojištěné věci.

⁸⁹ CHALOUPECKÝ, Josef a Miroslav MARVAN. *Dějiny pojišťovnictví v Československu. 3. díl, Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945–1992)*. Praha: Česká pojišťovna, 1997, s. 109. ISBN 80-238-8592-8.

⁹⁰ Zákon č. 145/1934 Sb., o pojistné smlouvě.

⁹¹ § 1 odst. 2 zákona č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě.

Část třetí upravila pojištění osob, respektive pojištění životní a úrazové. Poslední část byla věnována přechodným a závěrečným ustanovením, kde bylo i zrušení předešlého zákona o pojistné smlouvě z roku 1934.⁹²

Tento zákon přinesl celou řadu nových legálních definic. Na rozdíl od předchozí právní úpravy obsahoval i definici pojistné smlouvy, jež zněla následovně:

„Pojistnou smlouvou se pojišťovna za úplatu (pojistné) zavazuje při pojištění majetku nahradit škodu v mezích smlouvy; při pojištění osob platit smlouvou určené částky, nastane-li za trvání pojištění událost ve smlouvě uvedená (pojistná příhoda).“⁹³

Z uvedené definice je možno vyzorovat i změnu v pojistné terminologii, kdy byl dříve používán název „*prémie*“, označující úplatu pojistiteli za převzetí sjednaného rizika pojišťovnou, zaměněn za pojem „pojistné“, uváděný i v definicích současných⁹⁴.

Samotný proces uzavření pojistné smlouvy probíhal dle zákona tak, že pojistitel měl od doručení návrhu na uzavření pojistné smlouvy lhůtu 15 dnů k tomu, aby provedl postup jedním ze čtyř zákonem stanovených způsobů. Pojistitel mohl návrh přijmout, žádat o jeho doplnění, učinit nový návrh vlastní nebo oznámit navrhovateli, že jeho návrh nepřijímá.⁹⁵ V případě, že pojistitel promeškal zákonem stanovené lhůty, platila pro uzavření pojistné smlouvy právní fikce a návrh byl přijat prvním dnem následujícím po jejím uplynutí. Pokud byl návrh zaslán zpět pro doplnění, začala při doručení doplněného návrhu běžet lhůta nová, jež mohla být navrhovatelem zkrácena.

Právní předpis vyžadoval pro platnost pojistné smlouvy písemnou formu. O uzavření pojistné smlouvy telefonicky nebo ústně se nezmiňoval. Pojišťovna byla povinna vydat pojistníkovi dokument k potvrzení pojistné smlouvy, tzv. pojistku.⁹⁶ V komparaci se současnou právní úpravou začínalo pojištění polednem a končilo posledním dnem trvání pojistného poměru, a to rovněž v poledne. Od tohoto ustanovení však bylo možné se odchýlit.

⁹² Zákon č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě.

⁹³ § 2 zákona č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě.

⁹⁴ § 2782 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁹⁵ SCHELLE, Karel a Milan HRADEC. *Historie právní úpravy pojišťovnictví*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 95. ISBN 80-86861-52-x.

⁹⁶ § 5 zákona č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě.

Zánik pojistné smlouvy mohl nastat hned několika způsoby. Mohlo k němu dojít na základě právního úkonu nebo na základě jiných skutečností. Některé způsoby zániku pojistné smlouvy byly jednostranné, některé vyžadovaly souhlas obou stran nebo mohlo pojištění zaniknout v důsledku porušení povinností jedné ze smluvních stran. Pojistník mohl od smlouvy odstoupit, avšak jen za předpokladu, že pojištěnému v době, kdy má pojištění započít, nehrozilo žádné pojistné nebezpečí. Odstoupením od smlouvy byl závazek považován za zrušený již od počátku. V případě, že po uzavření pojistné smlouvy pojistné nebezpečí odpadlo, mohl pojistník pojistnou smlouvu vypovědět s okamžitými účinky^{97, 98}. Strany pojistné smlouvy mohly sjednat pojištění pro případ, že pojistná událost nastane ještě před uzavřením pojistné smlouvy, tzv. prozatímní pojištění, které zanikalo v důsledku uzavření pojistné smlouvy jednostranným odvoláním nebo tím, že jedna strana oznámila druhé záměr pojistnou smlouvu neuzavřít.⁹⁹ Vypovědět pojistnou smlouvu mohly obě strany kontraktu, ale nejméně šest týdnů před koncem pojistného období. Zákon předpokládal, že pojistným obdobím je doba jednoho roku, avšak mohla být sjednána doba delší i kratší. Byla-li pojistná smlouva sjednána na dobu určitou a výpověď nebyla doručena druhé straně alespoň šest týdnů před koncem pojistné doby, bylo pojištění obnoveno, a to vždy o jeden rok. Výjimkou bylo pojištění životní, kde mohl výpověď pojistné smlouvy učinit pouze pojistník, a to až od druhého pojistného období. Pojistný poměr mohl zaniknout i v důsledku prodlení s placením pojistného. Nezaplatil-li pojistník pojistné v den splatnosti, pojišťovna byla oprávněna pojistníka vyzvat k plnění, ale zároveň jí vznikala povinnost pojistitele poučit o právních následcích následného prodlení. Pokud pojistník ani následně nezaplatil pojistné, mohl být ze strany pojišťovny tento poměr vypovězen s okamžitou účinností. Avšak pokud pojišťovna pojistníka neupozornila na nezaplacení kvalifikovanou upomínkou podle § 13 odst. 2 citovaného zákona, trval pojistný poměr i nadále a pojišťovna mohla pojistné vymáhat v obecné promlčecí lhůtě, která činila 3 roky¹⁰⁰.

⁹⁷ § 6 zákona č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě.

⁹⁸ SCHELLE, Karel a Milan HRADEC. *Historie právní úpravy pojišťovnictví*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 95. ISBN 80-86861-52-x.

⁹⁹ § 8 zákona č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě.

¹⁰⁰ *Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. Cz 524/55 ze dne 9. prosince 1955, uveřejněné ve sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod pořadovým číslem 30/1956.*

Nedílnou součástí obsahu pojistné smlouvy byla ustanovení všeobecných pojistných podmínek. Pozoruhodné bylo ustanovení § 7 odst. 1 a 2 citovaného zákona, a to z hlediska soudobých právních instrumentů, jimiž jsou například právní jistota, rovnost stran nebo svoboda vůle subjektů soukromoprávních vztahů. V ustanovení bylo stanoveno, že pojistné podmínky pro každý jednotlivý druh pojištění vydá Ministerstvo financí formou všeobecně závazného právního předpisu, jež bylo stejně jako jediné oprávněno pojistné podmínky měnit.¹⁰¹ Většina pojistných podmínek obsahovala výluky z pojištění, rozsah náhrady v případě majetkové škody, pojistné události, na které se pojistná smlouva vztahuje nebo za jakých dalších podmínek může pojištění zaniknout. Výlukou z pojištění škodového byla například skutečnost, že ke vzniku škody došlo v souvislosti s válečnými událostmi, povstáním, vzpourou nebo sesuvem půdy. U pojištění životního bylo plnění vyloučeno v důsledku sebevraždy nebo úmrtí při nemoci, která existovala již před uzavřením pojistné smlouvy.¹⁰²

Pokud pojistník neuvedl v souladu s § 16 zákona č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě, všechny okolnosti rozhodné při uzavření pojistné smlouvy pro životní pojištění, například opomenul v návrhu na uzavření pojistné smlouvy uvést choroby, jimiž trpěl, nebo lékařské zprávy o nemocích, v jejichž důsledku následně zemřel, vznikalo pojišťovně právo v souladu s pojistnými podmínkami od smlouvy odstoupit, a to do 60 dnů od chvíle, kdy se o nesprávnosti uvedených údajů dozvěděla. V případě, že tak pojistitel neučinil, byl i nadále povinen plnit a následky porušení povinnosti v ustanovení § 18 uvedeného zákona nemohly být aplikovány.¹⁰³

4.3 Navazující právní úprava pojištění

Pro právní úpravu pojišťovnictví dvacátého století bylo v Československu zásadní přijetí zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, kterým došlo kromě zrušení občanského zákoníku z roku 1950¹⁰⁴, který vznikl během právníkové dvouletky,

¹⁰¹ SCHELLE, Karel a Milan HRADEC. *Historie právní úpravy pojišťovnictví*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 96. ISBN 80-86861-52-x.

¹⁰² CHALOUPECKÝ, Josef a Miroslav MARVAN. *Dějiny pojišťovnictví v Československu. 3. díl, Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945–1992)*. Praha: Česká pojišťovna, 1997, s. 128–132. ISBN 80-238-8592-8.

¹⁰³ *Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. Cz 632/58 ze dne 9. dubna 1960, uveřejněné ve sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod pořadovým číslem 17/1960.*

¹⁰⁴ *Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.*

i ke zrušení zákona o pojistné smlouvě¹⁰⁵. Pojištění bylo zakotveno v hlavě jedenácté v § 345–383, kde bylo pojímáno jako tzv. služba. Službou bylo kromě pojištění i půjčování peněz nebo věcí, ubytování, přeprava nebo koupě zboží v obchodě. Uvedená ustanovení však byla posléze zrušena zákonem č. 509/1991 Sb., kterým byla novelizována podstatná část celého občanského zákoníku.¹⁰⁶ Kromě speciální úpravy pojištění platila pro pojistné smlouvy jakožto občanskoprávní institut i další ustanovení tohoto zákona. Nový občanský zákoník rozlišoval pojištění majetku, pojištění osob a odpovědnostní pojištění za škody. V souvislosti s tímto rozdělením pojištění přijalo Ministerstvo financí nové všeobecné pojistné podmínky, které stejně jako samotný zákon nabyly účinnosti dne 1. dubna 1964¹⁰⁷.

Uzavírání pojistné smlouvy bylo upraveno v druhém oddílu čtvrté části. Nově byla lhůta pro přijetí pojistného návrhu prodloužena, a to na rovný jeden měsíc. K přijetí pojistného návrhu mohlo dojít kromě ústního či písemného projevu i konkludentním právním jednáním, kterým bylo zaplacení pojistného ve výši uvedené v návrhu. Tím byla pojistná smlouva považována za uzavřenou. Došlo též k zavedení ustanovení, které mělo předcházet uvádění vědomě nepravdivých nebo neúplných odpovědí pojistníkem při sjednávání pojištění¹⁰⁸. Pojištění pak mohlo být zaplaceno formou jednorázového pojistného za celé pojistné období, nebo měsíčně během dohodnutého pojistného období.

Hospodářský zákoník ze dne 4. června 1964¹⁰⁹ upravoval na rozdíl od občanského zákoníku, jehož ustanovení se týkalo výlučně pojištění fyzických osob, pojištění osob právnických, jimiž byly organizace. Pojištění vznikalo na základě hospodářské smlouvy, kterou organizace uzavřely s pojišťovnou, nebo ze zákona. Pojištění zde bylo upraveno v pouhých třech § 358, 359 a 360. Z tohoto důvodu platila pro pojištění uzavřené podle citovaného zákona subsidiárně ustanovení občanského zákoníku.

¹⁰⁵ Zákon č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě.

¹⁰⁶ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník I, II*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 2418. ISBN 978-80-7400-108-6.

¹⁰⁷ Vyhláška č. 48/1964 Sb., o pojistných podmínkách pro pojištění majetku, vyhláška č. 49/1964 Sb., o pojistných podmínkách pro pojištění osob a vyhláška č. 50/1964 Sb., o pojistných podmínkách pro pojištění odpovědnosti za škody.

¹⁰⁸ § 350 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

¹⁰⁹ Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník.

Pokud měla být sjednána pojistná smlouva s mezinárodním prvkem, respektive v mezinárodním obchodním styku, dopadala na ni úprava podle zákona č. 101/1963 Sb., o mezinárodním obchodu, konkrétně ustanovení § 575–599. Pojištěný se týkalo jak osob fyzických, tak právnických. Nejednalo se o právní předpis, který by byl v poměru speciality k úpravě v občanském zákoníku, což ostatně vyplývá z ustanovení § 3¹¹⁰ tohoto zákona.

Uvedená právní úprava pak platila až do vydání nového zákona o pojišťovnictví č. 185/1991 a do novely občanského zákoníku, provedené zákonem č. 509/1991 Sb.

Dalším významným zákonem se v rámci příprav na federativní uspořádání státu v roce 1968 stal zákon č. 162/1968 Sb., jenž rozdělil Státní pojišťovnu na dvě samostatné pojišťovny, a to na Českou státní pojišťovnu a Slovenskou státní pojišťovnu. Česká státní pojišťovna vykonávala na území České republiky výlučné právo k provozování smluvního a zákonného pojištění osob, majetku a odpovědnosti za škody a bylo jí svěřeno i provozování zajišťovací činnosti. Slovenská státní pojišťovna se stala jedinou pojišťovnou pro území Slovenské republiky, kde vykonávala shodnou činnost jako pojišťovna česká a zároveň vstoupila do práv a povinností předchozí pojišťovny ze smluvního a zákonného pojištění na tomto území.¹¹¹

¹¹⁰ „Má-li se podle mezinárodního práva soukromého použít československého právního řádu, zejména zvolí-li zúčastněné osoby československé právo nebo označí-li československé občanské právo jako rozhodné pro úpravu právního vztahu, použije se výhradně tohoto zákona, jde-li o vztah v mezinárodním obchodním styku ve smyslu tohoto zákona.“

¹¹¹ CHALOUPECKÝ, Josef a Miroslav MARVAN. *Dějiny pojišťovnictví v Československu. 3. díl, Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945–1992)*. Praha: Česká pojišťovna, 1997, s. 216–222. ISBN 80-238-8592-8.

5 Uzavírání pojistných smluv po roce 1990

5.1 Rozvoj právní úpravy po sametové revoluci

Díky sametové revoluci, která odstartovala pád komunistického režimu a jeho přeměnu na demokratické státní zřízení, se stal rok 1989 pro Československo rokem historickým. Státní změny znamenaly i přijetí nových právních předpisů. Kupříkladu zavedení tržního hospodářství po listopadu roku 1989 si vynutilo změny v oblasti občanského a obchodního zákoníku. Návrh nového zákona o pojišťovnictví se začal připravovat již v roce 1988. Následně byl dne 26. dubna 1991 schválen v plénu České národní rady jako zákon ČNR č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví. Účelem této právní úpravy bylo napravení postavení pojišťoven a zajišťoven, zavedení jednotných podmínek pro podnikání v oblasti pojišťovnictví a zajištění státního dozoru nad pojišťovnami. Zároveň tím došlo k odstranění monopolního postavení obou státních pojišťoven.¹¹²

5.1.1 Zákon o pojišťovnictví z roku 1991

Ke zrušení zákona č. 82/1966 Sb., o pojišťovnictví, který byl v Československu účinný bezmála 25 let, došlo s účinností zákona č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví, který vedl k demonopolizaci pojišťovnictví, jelikož již v samotném úvodu předpokládal zakládání nových pojišťoven a zajišťoven, a to ve formě akciových společností, družstev nebo družstevních podniků. Umožnil též přístup nových zahraničních pojišťovacích subjektů na český pojistný trh, a to za podmínek stanovených Ministerstvem financí¹¹³. V neposlední řadě zavedl novou terminologii pojmů v oblasti rezerv a fondů pojišťoven.

Občanům České i Slovenské republiky, kteří chtěli uzavřít pojištění, tak byla nově dána možnost zvolit si, s kým budou pojistnou smlouvu uzavírat. Zákon o pojišťovnictví¹¹⁴, který vznikl na Slovensku, zahrnoval i ustanovení zakládání pojišťovacích spolků jakožto sdružení občanů, které vykonává pojišťovací činnost pro své členy. Taková ustanovení zákon České národní rady neobsahoval.

¹¹² CHALOUPECKÝ, Josef a Miroslav MARVAN. *Dějiny pojišťovnictví v Československu. 3. díl, Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945–1992)*. Praha: Česká pojišťovna, 1997, s. 277–286. ISBN 80-238-8592-8.

¹¹³ § 2 zákona České národní rady č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví.

¹¹⁴ Zákon Slovenskej národnej rady č. 24/1991 Sb., o pojišťovníctve.

Vykonávat pojišťovací a zajišťovací činnost nebo další činnosti s nimi související však nemohla kterákoliv nově založená společnost. Zákon stanovil pro pojišťovny a zajišťovny zvláštní podmínky, jelikož se jednalo o korporace se zvláštním právním režimem, jednotnou právní formu, kterou mohla být akciová společnost, družstvo, popřípadě družstevní podnik. Společným znakem pro všechny tyto formy bylo, že právo podnikat v této oblasti de iure vzniklo až udělením povolení (licence) státním orgánem. Povolení k podnikání v pojišťovnictví udělovalo výlučně Ministerstvo financí České republiky. Tato pravomoc postupně přecházela na Českou národní banku.¹¹⁵

K 1. lednu 1993 již na našem území působily podle registru Ministerstva financí následující domácí a zahraniční pojišťovací ústavy:

- *Allianz pojišťovna, a.s.*,
- *Česká pojišťovna a.s.*,
- *Gothaer Versicherungen, pobočka pro Českou republiku*,
- *Hasičská vzájemná pojišťovna, a.s.*,
- *Nationale-Nederlanden, životní pojišťovna*,
- *Poišťovna Otčina*,
- *Pojišťovna IB, a.s.*,
- *První americko-česká pojišťovna, a.s.*,
- *Slovenská poišťovna, a.s.*,
- *Živnostenská pojišťovna, a.s.*

¹¹⁵ CHALOUPECKÝ, Josef a Miroslav MARVAN. *Dějiny pojišťovnictví v Československu. 3. díl, Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945–1992)*. Praha: Česká pojišťovna, 1997, s. 286–291. ISBN 80-238-8592-8.

5.1.2 Novela občanského zákoníku z roku 1964

Porevoluční novela občanského zákoníku, provedená na základě zákona č. 509/1911 Sb.¹¹⁶, zahradila roztržičnost právní úpravy pojistné smlouvy, která do té doby byla upravena třemi samostatnými zákony¹¹⁷. Pojistná smlouva byla nově upravena coby jeden ze samostatných smluvních typů v hlavě patnácté, části osmé (závazkového práva). Tím byla nahrazena předchozí ustanovení § 345–383 občanského zákoníku.

Již před rokem 1989 byla úprava rozlišující pouhé dva základní druhy pojištění naprosto nedostačující. Jak vyplývá z důvodové zprávy k zákonu č. 509/1991 Sb., nová úprava pojistné smlouvy vychází z původních ustanovení občanského zákoníku, avšak v mnohých směrech je doplněna v souladu s tehdejší vývojem pojišťovnictví. Vzhledem k tomu, že dosud zákon upravoval pouze pojištění osob fyzických, nikoliv pojištění právnických osob, bylo nově potřeba přizpůsobit ustanovení tak, aby se vztahovala právě i na osoby právnické. Novou právní úpravou měla být odstraněna preference socialistických organizací při uzavírání pojistných smluv, aby bylo přijatelné odchýlit se od pojistných podmínek a ustanovení občanského zákoníku. Dalším novým prvkem měla být změna v terminologii pojistných pojmů.¹¹⁸

Velká novelizace občanského zákoníku přinesla i změnu v terminologii pojmů užívaných v pojistné smlouvě, když místo pojmu „pojišťovna“ zavedla nové označení subjektu, se kterým se pojistná smlouva uzavírá, a označila jej jako „pojistitele“. Občanský zákoník již nepoužíval výraz „pojistné podmínky“, ale vrátil se k původnímu pojmu „všeobecné pojistné podmínky“. Ty zatím podléhaly schválení dozorčího orgánu pojišťovny, avšak nebyly již vydávány jako obecně závazné právní předpisy. Nově byly součástí pojistné smlouvy všeobecné pojistné podmínky, k níž byly přiloženy.¹¹⁹ Též bylo zásadní zavedení definice pojistné smlouvy, které znělo následovně:

¹¹⁶ Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.

¹¹⁷ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník a zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku.

¹¹⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník, č. 509/1991 Dz.

¹¹⁹ CHALOUPECKÝ, Josef a Miroslav MARVAN. *Dějiny pojišťovnictví v Československu. 3. díl, Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945–1992)*. Praha: Česká pojišťovna, 1997, s. 291–293. ISBN 80-238-8592-8.

„Pojistnou smlouvou se pojistitel zavazuje poskytnout ve sjednaném rozsahu plnění, nastane-li nahodilá událost ve smlouvě blíže označená a fyzická nebo právnická osoba, která s pojistitelem pojistnou smlouvu uzavřela, je povinna platit pojistné.“¹²⁰

Tím byl vymezen i obsah pojistné smlouvy. Postup při uzavírání pojistné smlouvy byl z původního textu převzat shodně. V § 807 byla zavedena úprava vícenásobného pojištění, a to pro případy, kdy je stejná věc pojištěná u více pojistitelů a úhrn pojistných částek převyšuje hodnotu věci. Podobnou úpravu zákon č. 40/1964, ve znění účinném do 31. prosince 1991, neznal, jelikož zde existovala pouze jedna pojišťovna, která mohla pojistnou smlouvu uzavřít.

5.2 Pojistné zákony z roku 2004

V souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie¹²¹ bylo nezbytně zapotřebí provést zásadní změny a doplnění v oblasti pojistného práva tak, aby naše právní úprava odpovídala pravidlům stanoveným komunitárním právem¹²². Rok 2004 byl pro oblast vývoje pojistného práva zcela zásadní, jelikož byly přijaty dva nové zákony a řada novel upravujících jak pojistnou smlouvu, tak pojistné vztahy a poměry pojišťoven nebo postavení osob, které se zabývají uzavíráním pojistných smluv a likvidací pojistných událostí. Nejvýznamnější z hlediska této diplomové práce je v první řadě zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, představující soukromoprávní úpravu pojistné smlouvy, a dále zákon č. 38/2004 Sb., o pojistných zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí, a číselně navazující zákon č. 39/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví, reprezentující veřejnoprávní úpravu soukromého pojištění.

Uvedené zákony dohromady tvoří „předposlední“ právní úpravu pojištění v České republice, to znamená, že jejich podstatná část nebo celé jejich znění bylo zrušeno s účinností zákonů, které platí v současnosti.

¹²⁰ § 788 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném od 1. ledna 1992 do 31. prosince 2004.

¹²¹ Česká republika přistoupila do Evropské unie na základě Smlouvy o přistoupení České republiky, Estonska, Kypru, Lotyšska, Litvy, Maďarska, Malty, Polska, Slovinska a Slovenska.

¹²² Právní systém Evropského společenství, který zahrnuje zakládací smlouvy Evropské společenství a Evropské unie a některé mezinárodní smlouvy, nazývané jako prameny primární a nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska jakožto prameny sekundární.

5.2.1 Zákon o pojistné smlouvě z roku 2004

Problematika pojištění, resp. pojistné smlouvy byla s účinností od 1. ledna 2005 upravena v zákoně č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě. Specifické zákony o konkrétních typech smluv nejsou v našem právním řádu zcela obvyklé, tudíž se přijetí citovaného zákona neobešlo bez hlasité kritiky z řad veřejnosti. K návrhu samostatného zákona o pojistné smlouvě se při podpisu negativně vyjádřil i bývalý prezident České republiky Václav Klaus¹²³. Soukromoprávní rámec pojištění v České republice před účinností tohoto zákona tvořila hlava patnáctá zákona č. 40/1964, která však byla příliš stručná (obsahovala pouze 41 paragrafů) a postupně přestala vyhovovat novým pojistným potřebám na pojistném trhu České republiky a změnám, které bylo potřeba provést v souvislosti s koordinací našeho právního řádu s úpravou vyžadovanou unijním právem.

Nová právní úprava byla inspirována zákonem č. 145/1934 Sb., o pojistné smlouvě, a zákonem o pojistné smlouvě č. 189/1950 Sb., které se vyznačovaly vysokou kvalitou a byly považovány za zdařilá díla. Navíc se jednalo o koncept, který byl v sousedních státech, např. v Německu, Rakousku nebo Belgii v praxi využíván již delší dobu.¹²⁴

Předmětem úpravy byly podle důvodové zprávy vztahy vzniklé na základě pojistné smlouvy, resp. závazky účastníků pojištění, vznikající z pojistné smlouvy, čímž byla dána rozdílnost od pojištění vznikajících na základě jiných právních skutečností (ze zákona). Pokud zákon o pojistné smlouvě nestanovil jinak, řídily se vztahy v soukromém pojištění subsidiárně obecnými ustanoveními občanského zákoníku, popř. zvláštními zákony¹²⁵. Pojistné smlouvy přijaté před 1. lednem 2005 se i nadále řídily ustanoveními hlavy patnácté občanského zákoníku. Na pojistné smlouvy uzavřené od tohoto data se vztahoval nový zákon o pojistné smlouvě, čímž započal tzv. dvojí právní režim pojistných smluv. S účinností zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, vznikl v České republice stav, kdy jsou v platnosti pojistné smlouvy v režimu tří odlišných právních úprav.

¹²³ Hospodářské noviny. Praha: *Economia*, 21. 1. 2004.

¹²⁴ BOHMAN, Ludvík. *Zákon o pojistné smlouvě: komentář*. Praha: Linde, 2004, s. 16–18. ISBN 80-7201-504-4.

¹²⁵ Například zákonem č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla.

Pojistná smlouva jako oboustranně zavazující smlouva byla dle komentovaného zákona výslovně zařazena mezi smlouvy o finančních službách, na jejímž základě vzniká mezi účastníky pojištění synalagmatický závazkový vztah. Pojistitel byl zavázán k plnění v případě vzniku pojistné události vymezené ve smlouvě a pojistník se zavazoval k povinnosti platit pojistné.¹²⁶

Za zmínku stojí i zavedení jednotné definice základních pojmů užívaných v pojistné smlouvě a pojistných podmínkách.

„Jedním z významných nedostatků stávající právní úpravy je nedostatečné vymezení základních pojmů používaných v soukromém pojištění.“¹²⁷

Ustanovení § 3 obsahovalo vymezení základních pojmů, což mělo vést ke stavu, kdy v pojistných smlouvách a pojistných podmínkách budou užívány jednotné výrazy. Na rozdíl od předchozí právní úpravy zákon stanovil povinně písemnou formu pojistné smlouvy s výjimkou případů, kdy je pojistná doba kratší než 1 rok, tzv. krátkodobá pojištění. Novinkou byl i taxativní výčet minimálních náležitostí v pojistné smlouvě, které měla obligatorně splňovat bez ohledu na druh formy, ve které byla uzavřena¹²⁸. Další změnou, kterou citovaný zákon zavedl, je rozlišování pojištění škodového a pojištění obnosového, která jsou z hlediska soukromoprávního dvěma hlavními formami pojištění nebo zavedení nových druhů pojištění.

5.2.2 Zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí

Zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech, byl v témže roce přijat jako samostatný právní předpis v souladu s komunitárním právem¹²⁹, upravujícím v první řadě podmínky podnikání pojišťovacích zprostředkovatelů a samostatných likvidátorů pojistných událostí na území České republiky. Jednalo se o první právní předpis, který uceleným způsobem reguloval oblast podnikání, při kterém dochází ke zprostředkování pojištění. Předchozí

¹²⁶ BOHMAN, Ludvík. *Zákon o pojistné smlouvě: komentář*. Praha: Linde, 2004, s. 20–22. ISBN 80-7201-504-4.

¹²⁷ *Důvodová zpráva k zákonu č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě*.

¹²⁸ § 4 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě.

¹²⁹ Do textu zákona byla zapracována Směrnice Rady 92/49/EHS ze dne 18. června 1992 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přímého pojištění jiného než životního, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/92/ES ze dne 9. prosince 2002 o zprostředkování pojištění a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/83/ES ze dne 5. listopadu 2002 o životním pojištění.

úpravu pojišťovacích zprostředkovatelů zajišťoval zákon č. 363/1999 Sb., ve znění účinném od 1. dubna 2000 až do 31. prosince 2014. V pouhém jednom paragrafu však rozlišoval pouze pojišťovací agenty a pojišťovací makléře, zřídil jejich registr a stanovil podmínky, které musel žadatel pro zápis splňovat. Tudíž se předpokládalo, že úprava je pouze dočasná a bude zavedena nová, především komplexnější, která v dostatečné míře zajistí, aby zprostředkovatelé byli osobami dostatečně vzdělanými a důvěryhodnými, čímž bude zaručena dostatečná ochrana osob požadujících uzavření pojištění.¹³⁰

„Základním předpokladem provozování zprostředkovatelské činnosti v pojišťovnictví je registrace fyzické nebo právnické osoby provozující tuto činnost v registru ČNB.“¹³¹

Zprostředkovatelská činnost zahrnuje celou škálu oborů, upravena je jak normami práva soukromého, tak veřejného a celkově je rozdrobena v několika právních předpisech. V této souvislosti je potřeba zmínit zejména zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, který stanoví podmínky pro registrace a činnost pojišťovacích zprostředkovatelů. Zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech, rozlišoval v souvislosti s provozováním zprostředkovatelské činnosti jednotlivé druhy osob, které mohly zprostředkovat uzavření pojistné smlouvy následovně:

1) Vázaný pojišťovací zprostředkovatel

Předchozí právní úprava¹³² pojem vázaného pojišťovací zprostředkovatele neznala. Úprava tohoto typu zprostředkovatele byla zavedena až s transpozicí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/92/ES ze dne 9. prosince 2002 o zprostředkování pojištění. Charakteristickým rysem pojišťovacího zprostředkovatele je jeho spolupráce s pojišťovnou, se kterou je zavázán na základě smluvního vztahu (nejčastěji smlouvou o obchodním zastoupení). Zprostředkovatelskou činnost vykonává jménem pojišťovny a na její účet, avšak musí se řídit jejími pokyny.

¹³⁰ *Důvodová zpráva k zákonu č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí.*

¹³¹ KARFÍKOVÁ, Marie, Vladimír PŘIKRYL a Roman VYBÍRAL. *Pojišťovací právo*. 2., přepra. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 209. ISBN 978-80-7502-271-4.

¹³² *Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví.*

Vázaný pojišťovací zprostředkovatel podléhal obligatorně zápisu do registru pojišťovacích zprostředkovatelů a samostatných likvidátorů, který od 1. dubna 2006, kdy nabyly účinnosti zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem, zřizuje a vede Česká národní banka.¹³³

2) Podřízený pojišťovací zprostředkovatel

Činnost podřízeného pojišťovacího zprostředkovatele spočívala ve spolupráci s pojišťovacím agentem nebo pojišťovacím makléřem, popřípadě výhradním pojišťovacím agentem, a to na základě smlouvy uzavřené s jedním z nich. Právní úprava byla v určité míře shodná s úpravou činnosti vázaného pojišťovacího zprostředkovatele (nemohl vybírat pojistné ani jakkoliv nakládat s výplatou pojistného plnění), odlišná byla především vázanost ke konkrétnímu zprostředkovateli namísto pojišťovny.¹³⁴

3) Výhradní pojišťovací agent

Pojem výhradní pojišťovací agent původní znění zákona vůbec neznalo, zavedla ho až vyhláška č. 582/2004 Sb. Výhradnost tohoto pojišťovacího zprostředkovatele je založena písemnou smlouvou, kterou může uzavřít pouze s jednou pojišťovnou, pro niž bude vykonávat zprostředkovatelskou činnost. Pojišťovna, za kterou výhradní pojišťovací agent vykonává zprostředkovatelskou činnost, je přitom odpovědná za škody, které způsobí v souvislosti s výkonem své činnosti. Odlišně od výše uvedených typů zprostředkovatelů může být výhradní pojišťovací agent pojišťovnou zmocněn k výběru pojistného, nebo naopak výplatě pojistného plnění. Oprávnění k inkasu pojistného zakládalo výhradnímu pojišťovacímu agentovi povinnost zřídit zvláštní bankovní účet oddělený od jeho vlastního hospodaření.

4) Pojišťovací agent

Pojišťovací agent může vykonávat zprostředkovatelskou činnost pro více pojišťoven. Pojišťovací agent vykonává svou činnost na základě smlouvy uzavřené s pojišťovnou, avšak na rozdíl od vázaného pojišťovacího zprostředkovatele mohou být jím nabízené produkty jednotlivých pojišťoven navzájem konkurenční. V případech, kdy zastupuje konkrétní pojišťovnu, je povinen se řídit jejími vnitřními předpisy. Pojišťovací agent musel být po celou dobu výkonu činnosti pojišťovacího

¹³³ § 5 zákona č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí.

¹³⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí.

zprostředkovatele pojištěn pro případy, kdy vznikla škoda v souvislosti s výkonem této činnosti. Pojistné limity pojišťovacího agenta byly stanoveny ve výši odpovídající částce 1.000.000 eur pro každou pojistnou událost a v případě souběhu více pojistných událostí ve výši alespoň 1.500.000 eur.¹³⁵

5) Pojišťovací makléř

Nejvyšším stupněm pojišťovacího zprostředkovatele je pojišťovací makléř, který ze všech uvedených typů zprostředkovatelů musel dosáhnout nejvyššího kvalifikačního stupně odborné způsobilosti. Ten se od ostatních pojišťovacích zprostředkovatelů odlišoval tím, že byl při své činnosti vázán obsahem smlouvy, kterou uzavřel se zájemcem o pojištění, na jejímž základě byl oprávněn jednat jeho jménem a na jeho účet. Pojišťovacím makléřem se stejně jako pojišťovacím agentem mohla stát jak osoba fyzická, tak osoba právnická.¹³⁶

6) Pojišťovací zprostředkovatel, jehož členským státem není Česká republika

Pokud je pojišťovací zprostředkovatel usazený v jiném členském státě Evropské unie, může poskytovat své zprostředkovatelské služby, a to včetně uzavírání pojistných smluv na základě svobody usazování¹³⁷ a volného pohybu služeb¹³⁸, které jsou zaručeny komunitárním právem.

Pro všechny výše uvedené typy pojišťovacích zprostředkovatelů je společné, že pro pojišťovnu, popř. pojistníka pouze vykonávají zprostředkovatelskou činnost. V tomto ohledu je znění zákona zavádějící a nepřesné, jelikož citovaný zákon opakovaně uvádí, že za dané subjekty jednájí jejich jménem. Je totiž potřeba rozlišovat, zda za určitou osobu jedná, tj. na základě plné moci, nebo jedná jménem osoby, což odpovídá pouze postavení statutárního orgánu. Dále považuji za podstatné zmínit, že z působnosti citovaného zákona je vyloučena činnost zaměstnanců pojišťoven a zajišťoven¹³⁹, kteří vykonávají zprostředkovatelskou činnost pouze jako svou

¹³⁵ ŠKOPOVÁ, Věra. *Zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a předpisy související: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 76–81. ISBN 80-7179-476-7.

¹³⁶ ŠKOPOVÁ, Věra. *Zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a předpisy související: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 82–88. ISBN 80-7179-476-7.

¹³⁷ Svoboda usazování je upravena v člancích 49 až 55 Smlouvy o fungování EU a v člancích 43 až 48 Smlouvy o založení Evropského společenství.

¹³⁸ Volný pohyb služeb je upraven v člancích 49 až 55 Smlouvy o založení Evropského společenství a v člancích 56 až 62 Smlouvy o fungování EU.

¹³⁹ § 2 zákona č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí.

vedlejší činnost. Činnost pojišťoven a zajišťoven byla upravena zákonem o pojišťovnictví a zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích je jako konkrétní druh pojišťovacího zprostředkovatele ve svém taxativním výčtu neuváděl.

Pro přehlednější srovnání jednotlivých kategorií pojišťovacích zprostředkovatelů slouží tabulka č. 1.

Tabulka č. 1: Srovnání pojišťovacích zprostředkovatelů upravených zákonem č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí

	Vázaný pojišťovací zprostředkovatel	Podřízený pojišťovací zprostředkovatel	Výhradní pojišťovací agent	Pojišťovací agent	Pojišťovací makléř
Vykonává zprostředkovatelskou činnost jménem a na účet	Pojišťovny	Pojišťovacího zprostředkovatele	Pojišťovny	Pojišťovny	Klienta
Vykonává zprostředkovatelskou činnost pro jeden/vícero subjektů	Vícero	Vícero	Jeden	Vícero	Vícero
Vázán pokyny pojišťovny/klienta	Pojišťovny	Pojišťovacího zprostředkovatele	Pojišťovny	Pojišťovny	Klienta
Nabízí konkurenční produkty	Ne	Ano	Ne	Ano	Ano
Musí být povinně pojištěn	Ne	Ne	Ne	Ano	Ano
Kvalifikační stupeň	Základní	Základní	Základní	Střední	Vyšší
Odměnu za činnost vyplácí	Pojišťovna	Pojišťovací zprostředkovatel	Pojišťovna	Pojišťovna	Pojišťovna

Zdroj: § 4–8 zákona č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí. Zpracování: Autor

6 Uzavírání pojistných smluv podle současné právní úpravy

Účelem každého pojištění je zmírnění negativních následků, které mohou v běžném lidském životě přinést události, k nimž dojde většinou náhle, neplánovaně, nečekaně a bez oznámení. Jde o závazek pojistitele poskytnout pojistné plnění v případě vzniku nahodilé události a závazek pojistníka platit pojistné. K tomu, aby mohlo vzniknout pojištění, musí být vždy uzavřena pojistná smlouva, a to v písemné formě. Výjimkou je pojištění s pojistnou dobou kratší než 1 rok, kdy zákon písemnou formu smlouvy nevyžaduje. Pojistná smlouva může být uzavřena několika způsoby. K uzavření pojistné smlouvy může dojít při osobní přítomnosti na pobočce pojišťovny, prostřednictvím pojišťovacího zprostředkovatele, telefonicky nebo skrze web vybrané pojišťovny.

„Byť je pojistná smlouva svou povahou soukromoprávní smlouvou charakterizovanou formálněprávní rovností obou smluvních stran, tak fakticky půjde v případě pojistné smlouvy prakticky vždy o smlouvu uzavíranou adhezním způsobem, jejímž návrhovatelem, včetně výše pojistného, bude pojistitel coby v oblasti pojištění profesionální strana pojistné smlouvy.“¹⁴⁰

Právní úprava pojistné smlouvy je obsažena jak v obecných ustanoveních NOZ, tak především v její části čtvrté, hlavě druhé, 15. dílu, kde byla zavedena po zrušení většiny ustanovení zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě.

6.1 Vymezení pojmů v pojistné smlouvě

Smluvními stranami pojištění jsou takové osoby, které uzavřely pojistnou smlouvu, resp. **pojistitel** jakožto právnická osoba, které bylo uděleno povolení k provozování pojišťovací činnosti Českou národní bankou na straně jedné a **pojistník** na straně druhé¹⁴¹.

¹⁴⁰ ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-656-6.

¹⁴¹ KARFÍKOVÁ, Marie, Vladimír PŘIKRYL a Roman VYBÍRAL. *Pojišťovací právo*. 2., přepra. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 277. ISBN 978-80-7502-271-4.

Dalším podstatným subjektem, kterým je účastníkem pojištění, je osoba **pojištěného**, na jejíž majetek, život, zdraví nebo odpovědnosti se pojištění vztahuje. Pojištěnému obvykle vzniká právo na pojistné plnění, avšak není již stranou pojistné smlouvy. Osobou, které rovněž může vzniknout právo na pojistné plnění, je **obmyšlený**, kterého určuje v pojistné smlouvě pojistník.¹⁴²

K pojistné smlouvě náleží i **pojistné podmínky**, které jsou její nedílnou součástí. Ty vymezují všechny podrobnosti pojistné smlouvy, tj. informace o vzniku, trvání a zániku pojištění nebo výluky z pojištění, jimiž se rozumí situace, kdy pojišťovna není v případě nahodilé události povinna plnit.

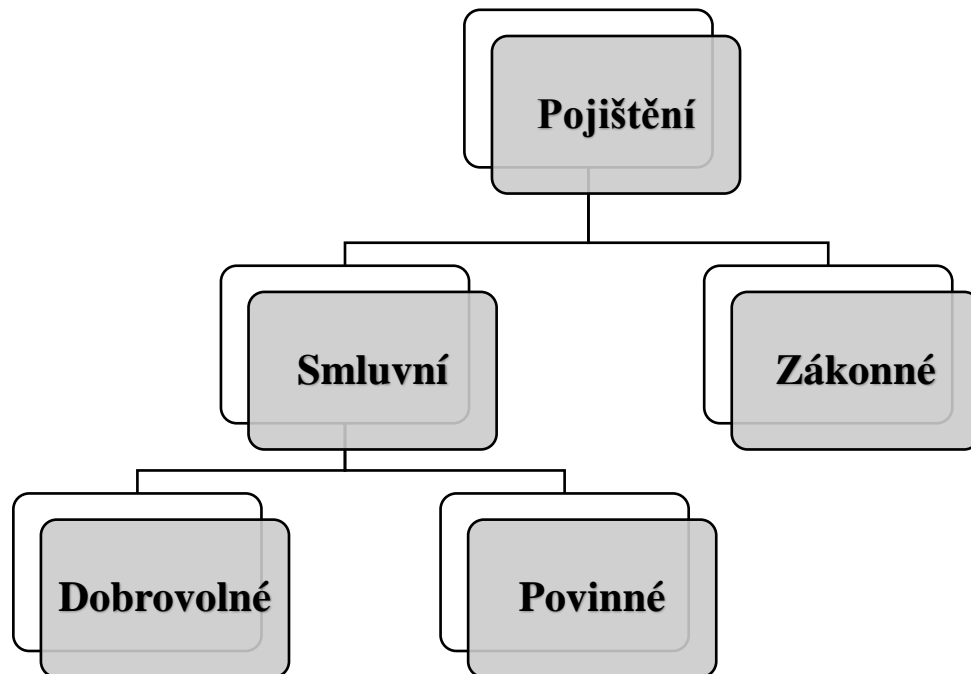
Pojistnou událostí je nahodilá skutečnost, s níž je spojen vznik práva na pojistné plnění a povinnost pojistitele plnit. **Pojistné riziko** je oproti tomu určitou mírou pravděpodobnosti vzniku pojistné události. **Pojistné**, dříve též označované jako pojistná prémie, vymezuje úplatu za poskytování pojistné ochrany. NOZ rozlišuje mezi pojistným běžným, tj. opakující se platbou za pojistnou ochranu, a pojistným jednorázovým, které je stanoveno pro celou dobu, na jakou bylo pojištění sjednáno. Časový úsek, pro který je pojištění sjednáno, se nazývá **pojistná doba**. Pojistná doba může být ve smlouvě určena buď na dobu určitou, nebo na dobu neurčitou.

6.2 Druhy pojistných smluv

Ke vzniku pojištění je nezbytné, aby byla uzavřena pojistná smlouva. Pojistné smlouvy lze dělit několika způsoby. Může to být na základě jejich formy, obsahu, závislosti na projevu vůle, práv a povinností účastníků nebo délky pojištění. Nejdříve je však důležité zmínit, že ne každé pojištění vzniká na základě pojistné smlouvy, jedná se o tzv. zákonné pojištění, jež není závislé na projevu vůle pojištěného nebo pojistníka a vzniká ve chvíli, kdy jsou naplněny požadavky stanovené zákonem. Pro jednodušší znázornění přikládám obrázek č. 1.

¹⁴² § 2758 a násl. zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník.

Obrázek č. 1: Organizační diagram forem pojištění

Zpracování: Autor

Smluvní pojištění vzniká na základě shodného projevu vůle dvou stran, pojistitele a pojistníka, respektive přijetím oferty pojistné smlouvy akceptantem. Tímto způsobem vzniká kupříkladu pojištění podle úpravy v NOZ.¹⁴³

Pro **dobrovolné smluvní pojištění** je charakteristické, že ho pojistník sjednává na základě své vlastní svobodné vůle a dobrovolnost není žádným způsobem omezena ani podmíněna. Jedná se o nejběžnější a z historického hlediska i nejstarší formu pojištění.

Povinnost uzavřít **povinné smluvní pojištění** bývá uložena právní normou. Funkce povinného pojištění zpravidla spočívá v ochraně proti následkům činnosti, s nimiž je spojena vyšší míra rizikovosti. Zpravidla se jedná o činnosti nebezpečné ve vztahu k třetím osobám, jimž následkem činnosti pojištěného může vzniknout závažná újma nebo majetková škoda. Nejrozšířenějším druhem povinného smluvního pojištění je pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, které je v současnosti upraveno zákonem č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla. Obligatorní povinnost uzavřít pojištění ukládají i další zákony, které jsou spojené

¹⁴³ KARFÍKOVÁ, Marie, Vladimír PŘIKRYL a Roman VYBÍRAL. *Pojišťovací právo*. 2., přepra. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 292–293. ISBN 978-80-7502-271-4.

s výkonem určitého povolání nebo činnosti¹⁴⁴. Celkově náš právní řád upravuje 52 druhů povinných pojištění, většinou pojištění odpovědnosti za újmu při výkonu určité činnosti.

Zákonné pojištění existuje pouze jedno, a sice odpovědnostní pojištění zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání.¹⁴⁵ Zaměstnávali-li zaměstnavatel alespoň jednoho zaměstnance, vzniká mu povinnost platit pojištění, ze kterého bude uhrazena majetková škoda nebo nemajetková újma vzniklá zaměstnanci při výkonu práce, tj. pracovním úrazem nebo nemocí z povolání. Uvedenou povinnost ukládá vyhláška Ministerstva financí č. 125/1993 Sb. Od smluvního pojištění se odlišuje především tím, že ke svému vzniku nevyžaduje projev vůle pojištěného nebo pojistníka, vzniká totiž automaticky ze zákona. Vyhláška neumožňuje ani výběr pojistitele, jedinou pojišťovnou oprávněnou sjednávat tento druh pojištění je Kooperativa pojišťovna, a.s., Vienna Insurance Group.

Další způsob dělení z hlediska soukromoprávního pojištění je uzavírání pojistných smluv na **pojištění škodová** a **pojištění obnosová**.

„Zatímco u některých pojištění zákon přesně stanovuje, zda budou škodové či obnosové (např. životní pojištění musí být vždy obnosové, zatímco např. odpovědnostní pojištění musí být vždy škodové), u jiných nechává na stranách pojistné smlouvy, aby se spolu domluvily.“¹⁴⁶

¹⁴⁴ Například advokátům ukládá povinnost sjednat profesní pojištění zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, lékařům zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování nebo architektům zákon č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků ve výstavbě.

¹⁴⁵ MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. Zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo z nemoci z povolání. *Mfcr.cz* [online]. © 2023 [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/pojistovnictvi/zakonne-pojisteni-odpovednosti-zamestnav>

¹⁴⁶ ŠPIČKOVÁ, Lenka. Škodové a obnosové pojištění: hlavní rozdíly a způsob plnění. In: *Pravoprovsechny.cz* [online]. 12. 12. 2022 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.pravoprovsechny.cz/clanky/rozdil-mezi-skodovym-a-obnosovym-pojistenim-a-zpusob-plneni-z-nich/>

Škodové pojištění spočívá v nahrazení škody, ke které dojde na straně pojištěného. Podstatou pojistného plnění je v tomto případě kompenzace škody, kterou svou výší zásadně nepřekračuje. Zatímco se obnosové pojištění sjednává na předem stanovenou částku, která je v pojistné smlouvě pevně určena. Podstatou obnosového pojištění je získání dohodnutého obnosu, přičemž jeho výše se neodvíjí od skutečné škody, příp. újmy, jako je tomu u pojištění škodového.¹⁴⁷

Pojistné smlouvy můžeme dělit z pohledu formy na **pojištění komerční** a **pojištění nekomerční**. Mezi pojištění komerční se řadí výše vyjmenované dobrovolné smluvní pojištění, povinné smluvní pojištění a zákonné pojištění. Nekomerční pojištění, někdy nazývané také jako „nucené pojištění“, se člení na sociální, zdravotní a penzijní pojištění a je zajišťováno státem. Jedná se především o zabezpečení sociálních potřeb občanů České republiky. Nekomerční pojištění bývá často zaměňováno s pojmem zákonné pojištění. Specifikem zdravotního pojištění je omezený výběr pojišťoven, se kterými je možné pojistnou smlouvu zavřít. Při vzniku České republiky působilo na našem území téměř 30 zdravotních pojišťoven, ze kterých se postupem času vyselektovalo současných sedm, mezi něž patří:

- *Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky,*
- *Vojenská zdravotní pojišťovna České republiky,*
- *Zaměstnanecká pojišťovna Škoda,*
- *Revírní bratrská pokladna, zdravotní pojišťovna,*
- *Česká průmyslová zdravotní pojišťovna,*
- *Oborová zdravotní pojišťovna zaměstnanců bank, pojišťoven a stavebnictví,*
- *Zdravotní pojišťovna Ministerstva vnitra České republiky.*

Další možností, jak lze pojistné smlouvy dělit, je podle délky pojištění. Pojistné smlouvy sjednané na kratší dobu než 1 rok nazýváme jako tzv. **krátkodobé pojistné smlouvy**. Nejčastěji se tak uzavírá cestovní pojištění nebo krátkodobé povinné ručení. Krátkodobé pojištění nevyžaduje podle NOZ obligatorně písemnou formu¹⁴⁸.

¹⁴⁷ KARFÍKOVÁ, Marie, Vladimír PŘIKRYL a Roman VYBÍRAL. *Pojišťovací právo*. 2., přepra. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 307–317. ISBN 978-80-7502-271-4.

¹⁴⁸ § 2758 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

6.3 Pojistitelé

Pojistitelem, resp. Osobou, která může uzavírat pojistné smlouvy a provozovat další pojišťovací a zajišťovací činnosti, je podle zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, obvykle pojišťovna. Tuzemská pojišťovna je obchodní korporací se zvláštním právním režimem, která má sídlo na území České republiky a je oprávněná vykonávat pojišťovací činnost na základě povolení České národní banky, tzv. licence. Zákon pro pojišťovny stanovuje pouze dvě právní formy, ze kterých může vzniknout, a to akciovou společností a družstvem. Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, klade na pojišťovny jakožto zvláštní korporace vyšší požadavky. Výše základního kapitálu pojišťovny se liší podle druhu pojištění, které pojišťovna vykonává a činí nejméně 90.000.000 Kč až 200.000.000 Kč. Pojišťovna musí ve firmě uvést slovo pojišťovna a další požadavky jsou kladeny na organizační strukturu korporace, její hospodaření a dohled, který vykonává Česká národní banka.¹⁴⁹

Kromě tuzemské pojišťovny může pojišťovací činnost na našem území vykonávat i pojišťovna se sídlem na území jiného členského státu Evropské unie nebo pojišťovna se sídlem na území jiného státu mimo Evropskou unii, která získala povolení od České národní banky.¹⁵⁰

Na území České republiky působí k 1. lednu 2023 celkově 41 pojišťovacích společností na základě licence udělené Českou národní bankou¹⁵¹ a pouze jedna zajišťovna. Pojišťovna, popřípadě zajišťovna získá povolení na základě žádosti o povolení provozování pojišťovací činnosti podle zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. Žádosti jsou upraveny vyhláškou č. 307/2016 Sb., o žádostech podle zákona o pojišťovnictví, a dělí se na žádosti o povolení k činnosti a žádosti o změnu činnosti. Formální rozdíl je i mezi žádostí tuzemské pojišťovny a pojišťovny z třetího státu. V rámci žádosti pojišťovna žádá o povolení k provozování určitého druhu pojištění, z čehož vyplývá, že rozsah činnosti všech pojišťoven se neshoduje, protože některé jsou zaměřené na pojištění životní, další mohou provozovat pouze pojištění neživotní nebo jsou smíšené. Podle toho se pojišťovny dělí na pojišťovny životní,

¹⁴⁹ ČERNÁ, Stanislava, Ivana ŠTENGLOVÁ a Irena PELIKÁNOVÁ. *Právo obchodních korporací*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 521–525. ISBN 978-80-7478-735-5.

¹⁵⁰ § 1 zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví.

¹⁵¹ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Seznam pojišťovacích společností. *Cnb.cz* [online]. © 2023 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/statistika/menova_bankovni_stat/seznamy-instituci-pro-potreby-menove-a-financni-statistiky/seznam-ic

pojišťovny neživotní a pojišťovny smíšené. Česká asociace pojišťoven vede statistiky předepsaného smluvního pojistného na území České republiky. Ze statistických údajů podle metodiky České asociace pojišťoven za rok 2022¹⁵² vyplývá, že největší podíl na uzavřeném smluvním pojištění (přibližně 85 %) zaujímá 6 následujících pojišťoven:

- Generali Česká pojišťovna a.s. (GČP),
- Kooperativa pojišťovna, a.s., Vienna Insurance Group (KOOP),
- Allianz pojišťovna, a.s. (ALZ),
- ČSOB Pojišťovna, a. s., člen holdingu ČSOB (ČSOBP),
- Česká podnikatelská pojišťovna, a.s., Vienna Insurance Group (ČPP),
- UNIQA pojišťovna, a.s. (UNIQA).

Jak jsem již uvedl výše, pojišťovny mohou vykonávat pojišťovací činnost pouze v rozsahu uděleného jim povolení Českou národní bankou. Proto by bylo vhodné srovnat rozsah oprávnění rubrikovaných pojišťoven, ve kterém mohou pojistné smlouvy uzavírat.

¹⁵² ČESKÁ ASOCIACE POJIŠŤOVEN. Vývoj pojistného trhu. *Cap.cz* [online]. © 2023 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://www.cap.cz/statistiky-prognozy-analyzy/vyvoj-pojistneho-trhu>

Tabulka č. 2: Přehled rozsahu povolené činnosti nejvýznamnějších pojišťovacích subjektů v České republice k 1. lednu 2023

	GČP	KOOP	ALZ	ČSOBP	ČPP	UNIQA
Pojištění životní	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Úrazové pojištění	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano
Pojištění nemoci	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano
Pojištění pozemních dopravních prostředků	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano
Pojištění škod na plavidlech	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ne
Pojištění škod na majetku	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano
Pojištění odpovědnosti z provozu vozidla	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano
Všeobecné pojištění odpovědnosti	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano
Pojištění úvěru	Ano	Ano	Ne	Ano	Ano	Ne
Pojištění záruky	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano

Zdroj: ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Seznamy a evidence. Cnb.cz [online]. © 2023 [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/seznamy/>

Zpracování: Autor

6.4 Osoby oprávněné ke zprostředkování pojištění

Základem pravidel a činnosti pojišťovacích zprostředkovatelů je zákon č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění, který v souladu se svým § 126 nabyl účinnosti dne 1. prosince 2018. Tímto dnem byl zrušen předcházející zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí.¹⁵³ Uvedený zákon zpracovává příslušné právní předpisy Evropské unie, zejména pak směrnici Evropského parlamentu a Rady 2016/97/EU o distribuci pojištění ze dne 20. ledna 2016, známou jako IDD (Insurance Distribution Directive). Pojem distribuce v sobě dle zákonné definice zahrnuje jak poskytování, tak zprostředkování pojištění¹⁵⁴. Z této konstrukce vyplývá, že se jedná o zastřešující pojem pro obě tyto pojišťovací činnosti, které tvoří základ poskytování pojišťovacích služeb. Unijní definice chápe tento pojem širěji a nabízí nám přesnější definici této činnosti. Je zde vymezena jako „*poskytování poradenství o pojistných smlouvách, předkládání návrhů těchto smluv nebo provádění jiných přípravných prací pro jejich uzavírání, uzavírání pojistných smluv nebo pomoc při jejich správě a plnění, zejména v případě vyřizování nároků z pojistné události*“¹⁵⁵. Poskytování pojištění podle úpravy citovaného zákona zahrnuje nabízení možnosti sjednat, změnit či ukončit pojištění, dále pak předkládání návrhů pojistné smlouvy, provádění dalších přípravných prací směřujících ke sjednání, změně či zániku pojištění a konečně sjednání nebo změnu pojištění.

S ohledem na skutečnost, že v rámci pojišťovnictví existuje velmi rozmanitá typologie a nabídka produktů a služeb, bylo zapotřebí v organizaci distribuční činnosti stanovit více forem, které by umožňovaly jednotlivým distributorům zvolit si pro ně tu nejadekvátnější formu, v jejímž rámci by svou činnost provozovali.

¹⁵³ JEŽDÍK, Jan. *Zákon o distribuci pojištění a zajištění: komentář. Vydání první*. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-884-9.

¹⁵⁴ § 1 zákona č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.

¹⁵⁵ Článek 2 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/97 ze dne 20. ledna 2016 o distribuci pojištění.

Citovaný zákon proto definuje celkově čtyři kategorie osob, jež jsou při splnění zákonných podmínek oprávněny zprostředkovávat pojištění. Jedná se o:

- Samostatné zprostředkovatele (§ 6 a násl.);
- Vázané zástupce (§ 15 a násl.);
- Doplnkové pojišťovací zprostředkovatele (§ 24 a násl.);
- Pojišťovací zprostředkovatele s domovským členským státem jiným, než je Česká republika (§ 33 a násl.).

Kromě uvedených kategorií zprostředkovatelů pak zákon umožňuje zprostředkovávat pojištění podnikatelským způsobem i samotným pojišťovnám, respektive jejich zaměstnancům. Obecnou podmínkou, jejíž splnění je bezpodmínečnou nutností pro výkon činnosti, je zápis do registru vedeného Českou národní bankou, kdy může každá osoba být zapsána pouze v jedné z uvedených kategorií¹⁵⁶. V následující části kapitoly uvedu bližší specifikaci jednotlivých kategorií, požadavky kladené zákonem na tyto osoby a jejich postavení.

1) Samostatný zprostředkovatel

Dle znění zákona se samostatným zprostředkovatelem rozumí ten, „*kdo je oprávněn zprostředkovávat pojištění nebo zajištění na základě oprávnění k činnosti samostatného zprostředkovatele uděleného Českou národní bankou*“¹⁵⁷. Samostatnost takového zprostředkovatele je nutné posuzovat z toho hlediska, že není vázán na jiné subjekty, jež působí na pojistném trhu. Před Českou národní bankou vystupuje a vede řízení samostatně, pojišťovna není povinna k náhradě škody způsobené tímto zprostředkovatelem a on sám rozhoduje o tom, zda bude vystupovat v pozici **pojišťovacího makléře** nebo **pojišťovacího agenta**¹⁵⁸.

V praxi zastává samostatný zprostředkovatel roli osoby, jejíž činnost směřuje k nalezení co možná nejlepšího pojistného řešení pro krytí následků případných rizik pro svého klienta. Jedná se o osobu, která je schopna těmto rizikům porozumět a orientuje se na pojistném trhu natolik, že zná možnosti, jež pojišťovny ke krytí těchto rizik poskytují¹⁵⁹. Citovaný zákon dává samostatnému zprostředkovateli na výběr, zda

¹⁵⁶ JEŽDÍK, Jan. *Zákon o distribuci pojištění a zajištění: komentář. Vydání první*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 40–42. ISBN 978-80-7400-884-9.

¹⁵⁷ § 6 zákona č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.

¹⁵⁸ JEŽDÍK, Jan. *Zákon o distribuci pojištění a zajištění: komentář. Vydání první*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 42–43. ISBN 978-80-7400-884-9.

¹⁵⁹ JEŽDÍK, Jan. *Zákon o distribuci pojištění a zajištění: komentář. Vydání první*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 64. ISBN 978-80-7400-884-9.

bude v konkrétním případě vystupovat jako pojišťovací agent, nebo pojišťovací makléř¹⁶⁰. Jedná se o dvě zcela protichůdné formy činnosti, jejichž souběh u jednoho zprostředkovatele je při zprostředkování jednoho pojištění zcela vyloučen. Avšak v jiném pojistném vztahu již může samostatný zprostředkovatel vystupovat v oné protichůdné pozici. Nejedná se tedy o absolutní zákaz, týká se pouze daného konkrétního zprostředkování. Pro obě formy činnosti zákon ale ukládá samostatnému zprostředkovateli plnění totožných povinností¹⁶¹. Pro obě výše uvedené formy výkonu činnosti platí zejména povinnost uzavřít s dotyčným subjektem smlouvu, která má ze zákona obligatorně písemnou formu¹⁶².

2) Vázaný zástupce

Podle ustanovení § 15 odst. 1 zákona je vázaným zástupcem ten, „kdo je oprávněn zprostředkovávat pojištění nebo zajištění na základě zápisu vázaného zástupce do registru“. Do registru se však takový zástupce nezapíše sám. Zápis provádí výhradně osoba, již bude zastupovat, a to na základě smlouvy, která musí mít obligatorně písemnou formu¹⁶³. V rámci tohoto vztahu tak vystupuje a jedná jménem a na účet zastoupeného¹⁶⁴. Dojde-li v souvislosti s činností vázaného zástupce ke vzniku škody, pak je povinen takovou škodu nahradit zastoupený, jako by ji způsobil sám¹⁶⁵. Zastupovaná osoba, která vázaného zástupce zaregistruje, disponuje tímto oprávněním. Z toho vyplývá, že je oprávněna i k oznámení ukončení jeho činnosti zástupce, čímž je značně omezena zástupcová podnikatelská činnost, to jej činí značně závislým na zastoupeném subjektu.

Současná právní úprava zná tři typy vázaných zástupců. Tyto jsou kategorizovány dle subjektu, jenž vázaného zástupce nechal registrovat. První kategorii tvoří vázaný zástupce pro pojišťovnu či zajišťovnu. V kategorii druhé mohou vázaní zástupci zastupovat samostatného zprostředkovatele. Třetí kategorii pak tvoří zastoupení pojišťovacího zprostředkovatele s domovským členským státem jiným, než

¹⁶⁰ § 12 odst. 2 zákona č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.

¹⁶¹ JEŽDÍK, Jan. *Zákon o distribuci pojištění a zajištění: komentář. Vydání první*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 64. ISBN 978-80-7400-884-9.

¹⁶² § 12 odst. 2 zákona č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.

¹⁶³ Absence písemné smlouvy mezi zastoupeným a vázaným zástupcem zakládá dle § 110 odst. 1 písm. a) zákona č. 170/2018 Sb., odpovědnost zastoupeného za přestupek.

¹⁶⁴ JEŽDÍK, Jan. *Zákon o distribuci pojištění a zajištění: komentář. Vydání první*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 75. ISBN 978-80-7400-884-9.

¹⁶⁵ § 23 zákona č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.

je Česká republika¹⁶⁶. Zásadním zákonným předpokladem pro činnost vázaného zástupce je skutečnost, že může zastupovat pouze jednoho zastoupeného. V případě, kdy by byl vázaný zástupce oznámen více zastoupenými, pak Česká národní banka uplatní pravidlo priority a do registru jej zapíše pro osobu, která jej oznámila jako první¹⁶⁷.

3) Doplnkový pojišťovací zprostředkovatel

Rozsah činnosti doplňkového pojišťovacího zprostředkovatele je omezen rozsahem předmětu jeho činnosti, kdy může zprostředkovávat pouze takové pojištění, které má povahu doplňkové služby k jím dodávanému zboží či poskytované službě. Stejně jako v případě kategorií výše uvedených zprostředkovatelů je nutný jeho zápis do registru jakožto doplňkového zprostředkovatele. Shodně je jako vázaný zástupce zapisován pro daný zastoupený subjekt. Smlouvu se zastoupeným musí obligatorně uzavřít v písemné formě, avšak na rozdíl od vázaného zástupce může mít smlouvu uzavřenou s jedním, ale i s více zastoupenými¹⁶⁸. V případě, kdy existuje více takto zapsaných, odpovídá pak každý z nich za zprostředkovatelův zápis v registru¹⁶⁹.

Oprávnění doplňkového zprostředkovatele při výkonu zprostředkovatelské činnosti jsou zákonem konstruována způsobem, kdy se v případech vztahu s více zastoupenými a jednání jejich jménem podobá činnosti samostatného zprostředkovatele. Avšak právní úpravou je jeho postavení založeno na stejných základech jako úprava postavení vázaného zástupce. Tedy kupříkladu je omezena autonomie jeho vůle při výkonu zprostředkovatelské činnosti a odpovědnost za přestupky při jeho činnosti je přičítána zastoupeným atd.¹⁷⁰. Doplnkový zprostředkovatel je oprávněn zastupovat pojišťovnu, samostatného zprostředkovatele či pojišťovacího zprostředkovatele z jiného členského státu. Zde je nutné zmínit, že nemůže zastupovat zajišťovnu, k čemuž zákon uvádí taxativní výčet možností zastoupení¹⁷¹.

¹⁶⁶ JEŽDÍK, Jan. *Zákon o distribuci pojištění a zajištění: komentář. Vydání první*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 75–76. ISBN 978-80-7400-884-9.

¹⁶⁷ § 18 odst. 2 zákona č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.

¹⁶⁸ § 24 odst. 2 a 3 zákona č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.

¹⁶⁹ JEŽDÍK, Jan. *Zákon o distribuci pojištění a zajištění: komentář. Vydání první*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 96. ISBN 978-80-7400-884-9.

¹⁷⁰ JEŽDÍK, Jan. *Zákon o distribuci pojištění a zajištění: komentář. Vydání první*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 97. ISBN 978-80-7400-884-9.

¹⁷¹ § 47 odst. 2 zákona č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.

Doplňkového zprostředkovatele je pak nutné odlišovat od osob specifikovaných v § 3 odst. 2 cit. zákona, které také mohou zprostředkovávat pojištění jako doplňkovou službu, nicméně tyto osoby nejsou zprostředkovateli ve smyslu zákona a rozsah jejich služeb je v daném ohledu značně omezen.

4) Pojišťovací zprostředkovatel s domovským členským státem jiným, než je Česká republika

Činnost zprostředkovatele označeného v nadpisu zákon označuje jako „*činnost pojišťovacího zprostředkovatele v hostitelském členském státě*“¹⁷². Zprostředkovatel je v daném případě oprávněn činnost provozovat na území České republiky na základě svobody usazování, nebo na základě svobody dočasně poskytovat služby. V obou případech je tak oprávněn činnost provádět pouze v rozsahu, v jakém je oprávněn předmětnou činnost vykonávat ve svém domovském státě¹⁷³. V obou případech platí pro zprostředkovatele notifikační povinnosti vůči České národní bance. Zahájit svou činnost může až po zápisu do registru, který provádí v součinnosti s příslušnými orgány dohledu daného členského státu¹⁷⁴.

6.4.1 Odborná způsobilost osob uzavírajících pojistné smlouvy

Odborná způsobilost tvoří jeden z personálních předpokladů, které zákon požaduje k provozování činnosti. Je zcela nezbytné, aby zprostředkovatel, popř. pověřený pracovník právnické osoby splňovali podmínky odborné způsobilosti, které jsou uvedeny v § 56 citovaného zákona. Obecně lze tento požadavek charakterizovat jako kombinaci získání všeobecných a odborných znalostí a jejich prohlubování a získání dovedností nezbytných pro distribuci pojištění, jak jsou tyto charakterizovány zákonem. Získání všeobecných znalostí se prokazuje minimálně vysvědčením o úspěšně složené maturitní zkoušce. Znalosti a dovednosti odborného charakteru se prokazují osvědčením o úspěšném vykonání odborné zkoušky¹⁷⁵.

¹⁷² Část druhá, hlava V zákona č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.

¹⁷³ § 33 zákona č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.

¹⁷⁴ § 34–35 zákona č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.

¹⁷⁵ § 56 zákona č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.

Citovaný zákon zavedl následující skupiny odbornosti, které pojímá specifické požadavky na distribuci:

- 1) životní pojištění,
- 2) pojištění škody na pozemních dopravních prostředcích, zejména automobilech,
- 3) neživotní pojištění, s výjimkou podnikatelského pojištění,
- 4) neživotní pojištění týkající se podnikatelské činnosti,
- 5) pojištění velkých pojistných rizik,
- 6) zajištění.¹⁷⁶

Odborné zkoušky provádí akreditovaná osoba na základě souboru otázek, které jsou rozděleny do 6 tematických oblastí. Následně je možné se přihlásit na 9 různých zkoušek, které tematické okruhy různě kombinují. Pro přehlednost přikládám tabulku č. 3, která znázorňuje tematické oblasti a následně zkoušky dle zákona č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.

¹⁷⁶ KULT, Alexander. *Tvorba a distribuce pojištění osob. Vydání první*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 64. ISBN 978-80-7400-873-3.

Tabulka č. 3: Přehled tematických oblastí a zkoušek na pojištění

Název tematické oblasti	
Společné tematické oblasti potřebných odborných znalostí	I
Tematické oblasti pro distribuci životního pojištění	II
Tematické oblasti pro distribuci pojištění motorových vozidel	III
Tematické oblasti pro distribuci neživotního občanského pojištění	IV
Tematické oblasti pro distribuci neživotního pojištění podnikatelů	V
Tematické oblasti distribuce pojištění velkých pojistných rizik	VI
Název zkoušky	Tematické okruhy
1. Životní pojištění	I+II
2. Pojištění motorových vozidel	I+III
3. Neživotní občanské pojištění	I+III+IV
4. Neživotní pojištění podnikatelů	I.+III+IV+V
5. Pojištění velkých pojistných rizik	I+III+IV+V+VI
6. Životní pojištění + pojištění motorových vozidel	I+II+III
7. Životní pojištění + neživotní občanské pojištění	I+II+III+IV
8. Životní pojištění + neživotní pojištění podnikatelů	I+II+III+IV+V
9. Souhrnná zkouška na pojištění	I+II+III+IV+V+VI

Zdroj: <https://efpa.cz/zkousky/zkouska-zdpz> Zpracování: Autor.

Co se týče jednotlivých zkoušek, zkouška s vyšším pořadovým číslem vždy zahrnuje i požadavky odbornosti pro zkoušku s nižším pořadovým číslem¹⁷⁷. Složí-li tedy osoba zkoušku ve vyšší kategorii neživotního pojištění, automaticky je tak oprávněna i pro nižší kategorie¹⁷⁸. Životní pojištění tvoří zvláštní kategorii pojištění, tudíž ji lze kombinovat s ostatními. Právě tato pojištění tvoří zvláštní kategorie

¹⁷⁷ JEMELKA, Luboš. *Zákon o distribuci pojištění a zajištění: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 12. ISBN 978-80-7552-354-9.

¹⁷⁸ KULT, Alexander. *Tvorba a distribuce pojištění osob. Vydání první*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 64. ISBN 978-80-7400-873-3.

označené jako 6.–9. Nejvyšší kategorií je zkouška 9, jedná se o tzv. souhrnnou zkoušku na pojištění, jejíž složení opravňuje zprostředkovatele k činnosti ve všech oblastech distribuce pojištění, a to včetně uzavírání všech typů pojistných smluv.

Závěr

Hlavním záměrem diplomové práce bylo zmapovat historický vývoj uzavírání pojistných smluv na území současné České republiky až do současnosti. Díky dostatečnému množství dostupných historických pramenů, sahajících svým obsahem až do období vlády habsburské monarchie, se podařilo cíl práce naplnit. Práce je zpracována tak, aby byla přístupná i laikovi. Dalším cílem bylo informování veřejnosti o historii pojistné smlouvy jakožto samostatného a specifického typu smlouvy.

V první části práce byla vedle nejstarších historicky doložených pojistných smluv zmapována historie prvních samostatných pojišťoven, které vznikaly na území Evropy od konce 17. století.

Druhá část práce byla věnována historii uzavírání pojistných v Českých zemích do roku 1918. Tato část pojednává především o počátcích pojišťovnictví na našem území, úpravě pojistné smlouvy v ABGB a v předcházejícím Codexu Theresianus.

Třetí část se věnuje rozvoji právní úpravy pojistné smlouvy v období mezi první a druhou světovou válkou. Uvedené období je charakteristické dvěma samostatnými zákony o pojistné smlouvě, tj. z roku 1917 a 1934.

V další, čtvrté části se práce zabývá uzavíráním pojistných smluv v období od konce druhé světové války až do roku 1990. Popisuje změnu pohledu na pojistné smlouvy a pojišťovnictví během komunistického režimu v Československu, vznik jediné pojišťovny pro celé naše území a kodifikaci pojistného práva během právní dvoutletky.

Pátá část je věnována uzavírání pojistných smluv po sametové revoluci, a především vzniku pojistných zákonů v roce 2004. Rovněž se zaměřuje na úpravu pojišťovacích zprostředkovatelů a jejich srovnání.

Poslední část práce se zabývá současnou úpravou uzavírání pojistných smluv. V šesté části popisují jednotlivé pojmy užívané v pojistné smlouvě, rozdělení pojistných smluv a úpravu pojistitelů. Závěr práce je věnován osobám oprávněným ke zprostředkování pojistných smluv, jejich činnosti a potřebné odbornosti. Pro názornou představu jsou poslední kapitoly doplněny grafickými tabulkami.

Resumé

The main purpose of the diploma was to map the historical development of the conclusion of insurance contracts in the territory of the Czech Republic until the present day. Thanks to a sufficient amount of available historical sources, dating back to the period of the Habsburg monarchy, the aim of the thesis was fulfilled. The diploma has been prepared in such a way as to be accessible to the layman. Another objective was to inform the public about the history of the insurance contract as a separate and specific type of contract.

In the first part of the work, in addition to the oldest historically documented insurance contracts, the history of the first independent insurance companies that were established in Europe from the end of the 17th century was mapped.

The second part of the diploma was devoted to the history of insurance in the Czech lands until 1918. This part deals mainly with the beginnings of insurance in our territory, the regulation of the insurance contract in the ABGB and in the preceding Codex Theresianus.

The third part deals with the development of the legal regulation of the insurance contract between the First and Second World War. This period is characterized by two separate insurance contract laws, i.e. those of 1917 and 1934.

The fourth part of the diploma deals with the conclusion of insurance contracts in the period from the end of the Second World War until 1990. It describes the change in the view of insurance contracts and the insurance industry during the communist regime in Czechoslovakia, the establishment of a single insurance company for the whole of our territory and the codification of insurance law during the legal biennium.

The fifth part is devoted to the conclusion of insurance contracts after the Velvet Revolution, and especially to the emergence of insurance laws in 2004. It also focuses on the regulation of insurance intermediaries and their comparison.

The last part of the diploma deals with the current regulation of insurance contracts. In the sixth part I describe the different terms used in insurance contracts, the division of insurance contracts and the regulation of insurers. The thesis concludes with the persons authorized to broker insurance contracts, their activities and the necessary expertise.

For illustrative purposes, the last chapters are supplemented with graphical tables.

Bibliografie

Monografie

BAXA, Bohumil. *Dějiny práva na území republiky československé: pro potřeby universitních posluchačů*. Brno: Právnick, 1935.

BOHMAN, Ludvík. *Zákon o pojistné smlouvě: komentář*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-504-4.

BOHMAN, Ludvík. *Zákon o pojistné smlouvě: komentář*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-755-3.

ČERNÁ, Stanislava, Ivana ŠTENGLOVÁ a Irena PELIKÁNOVÁ. *Právo obchodních korporací*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-735-5.

HARRASOWSKY, Philipp Harras von, ed. *Der Codex Theresianus und seine Umarbeitungen. III*. Wien: Druck und Verlag von Carl Gerold's Sohn, 1884.

CHALOUPECKÝ, Josef a Miroslav MARVAN. *Dějiny pojišťovnictví v Československu. 3. díl, Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945–1992)*. Praha: Česká pojišťovna, 1997. ISBN 80-238-8592-8.

JEMELKA, Luboš. *Zákon o distribuci pojištění a zajištění: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7552-354-9.

JEŽDÍK, Jan. *Zákon o distribuci pojištění a zajištění: komentář. Vydání první*. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-884-9.

KARFÍKOVÁ, Marie a Vladimír PŘIKRYL. *Pojišťovací právo*. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-45-5.

KARFÍKOVÁ, Marie, Vladimír PŘIKRYL a Roman VYBÍRAL. *Pojišťovací právo*. 2., přepra. vyd. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-271-4.

KAŠPÁREK, Mikuláš. *O uzavření smlouvy pojišťovací podle práva československého: se zvláštním zřetelem ku právu švýcarskému, německému a ku francouzské osnově zákona o smlouvě pojišťovací*. Brno: Barvič & Novotný, 1920.

KULT, Alexander. *Tvorba a distribuce pojištění osob. Vydání první*. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-873-3.

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4.

MARVAN, Miroslav. *Dějiny pojišťovnictví v Československu, 1. díl Dějiny pojišťovnictví v Československu do roku 1918*. Praha: Novinář, 1989.

MARVAN, Miroslav a Josef CHALOUPECKÝ. *Dějiny pojišťovnictví v Československu, 2. díl Dějiny pojišťovnictví v Československu (1918–1945)*. Bratislava: Alfa Konti, 1993. ISBN 80-88739-01-2.

SCHELLE, Karel. *Vývoj právní úpravy pojišťovnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-1014-2.

SCHELLE, Karel a Milan HRADEC. *Historie právní úpravy pojišťovnictví*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-52-x.

SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. ISBN 9788074181467.

ŠKOPOVÁ, Věra. *Pojistné právo*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1997. ISBN 80-7079-488-7.

ŠKOPOVÁ, Věra. *Zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a předpisy související: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-476-7.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník I, II*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-108-6.

ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-656-6.

Právní předpisy

Ministerské nařízení ze dne 5. března 1896, z. ř. č. 31 (pojišťovací regulativ).

Uherský obchodní zákoník, zákonný článek XXXVII z roku 1875.

Vládní nařízení č. 36/1933 Sb. z. a n., kterým se provádí zákon o dopravě motorovými vozidly.

Zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., všeobecný zákoník občanský.

Zákon č. 1/1863 ř. z., všeobecný zákoník obchodní.

Zákon č. 162/1908 ř. z., o ručení za škody z provozování jízdních silostrojů.

Zákon č. 501/1917 ř. z., o pojišťovací smlouvě.

Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého, Národního výboru československého.

Zákon č. 198/1932 Sb. z. a n., o dopravě motorovými vozidly.

Zákon č. 141/1933 Sb. z. a n., o kartelech a soukromých monopolech.

Zákon č. 145/1934 Sb., o pojistné smlouvě.

Zákon č. 147/1934 Sb., o zabezpečení nároků pojistníků v pojištění soukromém a o státním dozoru na soukromé pojišťovny.

Zákon č. 81/1935 Sb., o jízdě motorovými vozidly.

Nařízení vlády č. 215/1946 Sb. ze dne 30. října 1946.

Zákon č. 95/1950 Sb., kterým se upravují některé poměry v pojišťovnictví.

Zákon č. 99/1950 Sb., o hospodářských smlouvách a státní arbitráži.

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě.

Zákon č. 190/1950 Sb., o úkolech a organizaci pojišťovnictví.

Zákon č. 85/1952 Sb., o pojišťovnictví.

Zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník.

Zákon č. 82/1966 Sb., o pojišťovnictví.

Zákon České národní rady č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví.

Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.

Zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla.

Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě.

Zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí.

Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.

Elektronické zdroje

ČESKÁ ASOCIACE POJIŠŤOVEN. Vývoj pojistného trhu. *Cap.cz* [online]. © 2023 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://www.cap.cz/statistiky-prognozy-analyzy/vyvoj-pojistneho-trhu>

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Seznam pojišťovacích společností. *Cnb.cz* [online]. © 2023 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/statistika/menova_bankovni_stat/seznamy-instituci-pro-potreby-menove-a-financni-statistiky/seznam-ic/

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Seznamy a evidence. *Cnb.cz* [online]. © 2023 [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/seznamy/>

EUROPEAN FINANCIAL PLANNING ASSOCIATION. Zkoušky dle ZDPZ (Pojištění). *Efpa.cz* [online]. © 2023 [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://efpa.cz/zkousky/zkouska-zdpz>

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. Zákoné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo z nemoci z povolání. *Mfcr.cz* [online]. © 2023 [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/pojistovnictvi/zakonne-pojisteni-odpovednosti-zamestnav>

SOJKA, Drahoslav. Zpráva kodifikační komise. *Is.muni.cz* [online]. © 2023 [cit. 2022-11-17]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/elportal/estud/praf/ps09/codex/web/pages/zprava-kodifikacni-komise.html>

ŠPIČKOVÁ, Lenka. Škodové a obnosové pojištění: hlavní rozdíly a způsob plnění. In: *Pravoprovsechny.cz* [online]. 12. 12. 2022 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.pravoprovsechny.cz/clanky/rozdil-mezi-skodovym-a-obnosovym-pojistenim-a-zpusob-plneni-z-nich/>

Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve Vídni z 31. října 1916, Rv IV 269/16, Juristische Blatter 1917.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve Vídni, Ob I 934/26/1, publikovaný v roce 1927.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. Cz 524/55 ze dne 9. prosince 1955, uveřejněné ve sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod pořadovým číslem 30/1956.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. Cz 632/58 ze dne 9. dubna 1960, uveřejněné ve sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod pořadovým číslem 17/1960.

Ostatní

Důvodová zpráva k zákonu č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník, č. 509/1991 Dz.

Důvodová zpráva k zákonu č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě.

Důvodová zpráva k zákonu č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí.

Seznam tabulek a obrázků

Tabulka č. 1: Srovnání pojišťovacích zprostředkovatelů upravených zákonem č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí	54
Tabulka č. 2: Přehled rozsahu povolené činnosti nejvýznamnějších pojišťovacích subjektů v České republice k 1. lednu 2023	62
Tabulka č. 3: Přehled tematických oblastí a zkoušek na pojištění	69
Obrázek č. 1: Organizační diagram forem pojištění.....	57